

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА

Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра
з філології на тему

**ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ В СУЧАСНІЙ МОВІ ГІНДІ: СЕМАНТИЧНО-
ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ
СЛОВНИКІВ)**

студентки групи МПгін 58-18
факультету сходознавства
денної форми навчання
Освітньо-професійної програми
Галузевий переклад: мова гінді, англійська
мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.067 Східні мови та
літератури
(переклад включно), перша – гінді
Коновалової Ірини Дмитрівни
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Охріменко М.А.

Допущено до захисту

«__» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Валігура О.Р*
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала ____
Кількість балів ____
Оцінка ЄКТС ____

Київ - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗК У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	8
1.1. Прислів'я та приказки як об'єкт вивчення в лінгвістиці	8
1.2. Визначення прислів'їв та приказок	10
1.1.1. Відмінності між прислів'ями та приказками.....	15
1.1.2. Загальноприйняті класифікації прислів'їв та приказок.	18
1.3. Дослідження прислів'їв і приказок в індійському мовознавстві	20
1.4. Методологічні засади дослідження прислів'їв та приказок.....	22
Висновки до Розділу I	24
РОЗДІЛ II. СЕМАНТИКА І СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК	27
2.1. Семантичні та структурні особливості прислів'їв.....	27
2.2. Тематика прислів'їв мови гінді	39
2.2.1. Тематичні групи прислів'їв та приказок мови гінді	44
Висновки до Розділу II	47
РОЗДІЛ III. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК	50
3.1. Особливості відтворення структурно-семантичної побудови прислів'їв та приказок мови гінді	50
3.1.1. Складнощі перекладу прислів'їв та приказок.....	55
3.1.2. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову повним відповідником (еквівалентом).....	59
3.1.3. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову частковим відповідником.	61
3.1.4. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову калькуванням.....	62
3.1.5. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову «псевдодослівними» відповідниками.	63

3.1.6. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову шляхом описового перекладу.....	64
3.2. Класифікація прислів'їв та приказок мови гінді з точки зору збереження образності при перекладі на українську мову.	65
3.2.1. Прислів'я, в яких повністю збережено образність при перекладі з мови гінді на українську мову.....	65
3.2.2. Прислів'я, що частково зберегли свою образність при перекладі з мови гінді на українську мову.....	67
3.2.3. Прислів'я в яких відбулася зміна образу при перекладі з мови гінді на українську мову.....	68
Висновки до Розділу III	70
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	73
АНОТАЦІЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	80

ВСТУП

Мова відображає дійсність і створює картину світу, специфічну й унікальну для кожного народу, етнічної групи, мовного колективу, що використовує її як засіб спілкування. Мова у лексиці, граматиці, ідіоматиці, в прислів'ях, приказках та у художній літературі зберігає культурні феномени кожного народу. Мова віддзеркалює духовні сторони життя народу – мораль, систему цінностей, менталітет, особливості характеру народу. Важливим історико-культурним пластом кожної мови є фольклор, в тому числі, прислів'я та приказки. У цій лексиці найбільше виявляються особливості культури та побуту народу. Вживання прислів'їв робить мову яскравішою, емоційнішою, більш образною та виразною.

Про виникнення прислів'їв у фольклористиці існує багато припущень, які умовно можна звести до двох теорій. Найпоширенішою в наявних підручниках і дослідженнях є думка, побудована на матеріалістично-історичному принципі вивчення фольклору, яка формулює причину виникнення прислів'їв як прагнення людей до організації трудового досвіду в словесних формах, які найлегше і найміцніше закріплювалися в пам'яті [42, с. 538].

Існує друга точка зору, висловлена представниками міфологічної школи фольклористики. Вона пояснює прислів'я як «уламки» інших жанрів народної творчості: замовлянь, байок, казок, легенд, пісень тощо [42, с. 538]. Таким чином, розуміючи етимологію чи походження паремій, можна простежити період їх виникнення, історичний вплив, а загалом дослідити розвиток усього жанру.

Прислів'я – найважливіші елементи духовної культури, найвища форма мудрості, найдавніший жанр народної творчості. Вони йдуть своїм корінням углиб століть, багато з них були створені ще тоді, коли не було писемності. Вони уособлюють істинно народні образи, звичаї предків і відображають

спосіб життя і мислення конкретного народу [19, с. 170]. Прислів'я широко вживаються в прозі та поезії, в газетних повідомленнях та в розмовній мові. Прислів'я характеризуються якісною та кількісною визначеністю лексичного складу і граматичних форм, стійкістю змісту, який в більшості висловів має традиційний характер. Якісна та кількісна визначеність лексичного складу прислів'їв та приказок виражається в тому, що мовець не може міняти слова або додавати нові слова на свій розсуд. На думку А.І.Молоткова, прислів'я в узагальненому вигляді констатує властивості людей і явищ, дає їм оцінку. Прислів'я надає виразу повчальний зміст [49, с. 7].

Прислів'я та приказки найбільш наочно ілюструють і спосіб життя, і географічне положення, і історію, і традиції тієї чи іншої спільності, об'єднаної однією культурою.

А.В.Мовчун розглядає прислів'я як короткі, влучні, глибокі за силою думки народні вислови або судження про життєві явища, виражені в художній формі [47, с. 30]. Є.Демиденко визначає прислів'я як культурно значимий текст, який має складно організовану семантичну структуру [18, 56]. І.А.Волошкіна розглядає прислів'я та приказки як короткі фольклорні тексти, що складаються з одного висловлювання, що мають структуру простого або складного речення [113, с. 352].

Якщо говорити про прислів'я та приказки власне в мові гінді то як зазначає В.Й.Балін, в індійців здавна проявилось прагнення виражати думку в якомога коротшому і зручнішому для запам'ятовування вигляді. Чимало індійських прислів'їв та приказок склалося на основі легенд, казкових історій, повчальних байок та інших усних творів, що побутували в народі. Здобували популярність і ставали прислів'ями також образні афористичні висловлювання багатьох відомих поетів, які творили в різний час і різними мовами Індії.

Актуальність роботи зумовлено загальною тенденцією сучасного мовознавства до дослідження ідіотнічної специфіки лексичного складу мови, зокрема фразеологічних одиниць. Окрім того актуальність полягає в

необхідності поглибленого вивчення фразеологічних одиниць мови гінді, які пов'язані з відображенням національної культури та історії сучасної мови гінді, а також з'ясування їх відповідності в українській мові.

Метою роботи є розглянути зміст прислів'їв та приказок мови гінді, виявити їх семантико-перекладацькі особливості.

Відповідно до поставленої мети було сформульовано наступні **завдання**:

1. Методом суцільної вибірки дібрати з одномовних та двомовних енциклопедичних та тлумачних словників прислів'я та приказки мови гінді

2. Охарактеризувати прислів'я та ариазки і визначити їх характерні властивості.

3. Дослідити структурні особливості прислів'їв та приказок мови гінді.

4. Проаналізувати семантичні особливості прислів'їв та приказок мови гінді.

5. Знайти еквіваленти прислів'ям та приказкам мови гінді українською мовою.

Об'єктом дослідження виступають прислів'я і приказки мови гінді.

Предметом дослідження є структурні та семантичні особливості прислів'їв та приказок мови гінді.

Матеріалом дослідження слугували прислів'я і приказки у загальній кількості 150 одиниць, дібрані методом суцільної вибірки з одномовних і двомовних тлумачних, енциклопедичних словників.

Для реалізації поставлених питань в роботі використовуються такі **методи**: описовий (пояснення семантико-перекладацьких особливостей прислів'їв та приказок мови гінді); зіставний (порівняння семантичних особливостей прислів'їв та приказок мови гінді з українською мовою); порівняльний (порівняння перекладацьких особливостей прислів'їв та приказок мови гінді з українською мовою); метод суцільної вибірки (добирання прислів'їв та приказок з одномовних та двомовних словників); метод компонентного аналізу (визначення семантичних особливостей шляхом розкладання на найменші базові компоненти); кількісні

підрахунки(визначення частності вживання прислів'їв та приказок мови гінді).

Теоретичне значення дослідження пов'язане з поглибленням теоретико-методологічних засад вивчення фразеології мови гінді, що відповідає вимогам сучасних мовознавчих студій. Результати роботи є частиною лінгвістичних досліджень і роблять певний внесок у лексикологію мови гінді.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у викладанні таких навчальних дисциплін: «Мова гінді» (розділ «Фразеологія»), «Лексикологія мови гінді», «Практичний курс перекладу (мова гінді і українська мова)», у розробці спецкурсу з перекладознавства.

Апробацію результатів кваліфікаційної роботи здійснено на Міжнародній науково-практичній конференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київ, 20-22 березня 2019 р.). Основні теоретичні положення висвітлено в 1 тезах доповіді (0,16 др.арк.) на зазначеній вище конференції.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури, додатку у вигляді словника. Обсяг тексту складає 79 сторінок, загальний обсяг кваліфікаційної роботи разом зі списком літератури становить 92 сторінки. Бібліографія включає 64 джерела, серед яких 6 іноземними мовами.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗК У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.

1.1. Прислів'я та приказки як об'єкт вивчення в лінгвістиці

Людина здатна розуміти світ і самого себе завдяки мові, в якій закріплюється суспільно-історичний досвід – як загальнолюдський, так і національний. Інтерес сучасної людини до свого минулого, витоків своєї культури змушує його уважно вдивитися в мову. Відлуння давно минулих років зберігаються сьогодні в прислів'ях, приказках, фразеологізмах. Це – своєрідні мікросвіти, що містять в собі і моральний закон і здоровий глузд, виражені в короткому вислові, які заповідали пращури як керівництво нащадкам. Саме тому прислів'я та приказки посідають особливе місце в мові, а їх вивчення як об'єкта лінгвістичного дослідження є актуальним. Вивченню прислів'їв і приказок присвячено велику кількість досліджень таких вчених як О.М.Афанасьєв, О.О.Потебня, Ф.І.Буслаєв, К.І.Грігас, Г.Л.Пермяков, А. Дандіс, Х. Касарес, В.О.Гвоздьов, Ю.Д.Левін, В.П.Жуков.

Як відомо, прислів'я і приказка є одиницями пареміології (від грец. *паремія* «повчальний вислів»). Незважаючи на достатню вивченість одиниць пареміології в лінгвістиці, їх опис залишається актуальним, оскільки на сучасному етапі розвитку науки спостерігаються спроби розгляду прислів'їв і приказок з лінгвокультурологічних позицій як стереотипів народної свідомості. Таке вивчення паремій дозволяє глибше і точніше відобразити їх змістовний аспект, простежити джерела, розкрити мотивування, розглянути питання про фонові знання. У лінгвістиці, й пареміології зокрема, загальноприйнятим є погляд на прислів'я й приказки як на одиниці мови, що реалізуються в мовленні, оскільки паремія, з одного боку, є текстом, а з

іншого, – її використання в певному мовному колективі є фіксоване, тобто належить мові [2, с. 240-241].

З прислів'їв і приказок складається мовна картина світу, яка визначає сприйняття світу носіями мови. Прислів'я та приказки існують у кожного народу, при цьому когнітивні структури прислів'їв і приказок різних мов мають риси подібності та відмінності, що робить можливим їх порівняльний аналіз, а зіставлення фонду прислів'їв і приказок різних мов здатне відкрити широкі перспективи для міжмовних (міжетнічних, міжкультурних) досліджень ментальності різних етносів. Прислів'я та приказки є засобом збереження й передачі людського досвіду, культури народу, його традицій, звичаїв, усталених характеристик. Такі мовознавці як (Г.Д.Богданович, С.В.Вапіров, І.О.Голубовська, В.Г.Маслова, О.Б.Ткаченко) відносять паремії до мовленнєвих явищ, що відображають специфіку ментальності представників певної культури. Прислів'я й приказки як фразеологічні одиниці є найбільш специфічною сферою мови, завдяки вивченню якої з'являється унікальна інформація про народ – носія мови, його культуру, історію. Вони дають змогу потрапити в глибини національного способу мислення або ментальності.

З прислів'їв і приказок складається мовна картина світу, яка визначає сприйняття світу носіями мови. У лінгвістиці існують різні визначення мовної картини світу. «Мовна картина світу – це вироблене багатовіковим досвідом народу, здійснюване засобами мовних номінацій зображення всього існуючого як цілісного і багатоступінчастого світу в своїй будові» [20, с. 57].

«Найдревнішу людську мудрість» знаходив у прислів'ях і приказках Е.Роттердамський. Сервантес назвав їх «короткими висловами, що породжені довгим досвідом». М.В.Ломоносов зауважував, що в них «видно надзвичайну повноту людського розуму». І.Я.Франко вбачав у них «коштовні перлини», які «в коротких ядерних висловах містять певні моральні судження, філософські погляди, практичні правила життєвої мудрості». О.О.Потебня характеризував їх як «згусток думки». Подібне цитування можна було б

продовжувати, проте, видається, й наведених висловлювань визначних мислителів, письменників та вчених, в яких відзначено характерні ознаки прислів'їв і приказок, достатньо, аби скласти уявлення про їхні художньо-естетичні особливості, змістову наповненість та їхню важливу морально-етичну роль у житті того чи іншого народу [38, с. 5].

Таким чином, можна зробити висновок, що комплексне вивчення прислів'їв і приказок як об'єкта лінгвістичного дослідження є актуальним. У мовній свідомості носіїв мови прислів'я і приказки відіграють важливу роль, так як дозволяють проникнути в національно-культурні особливості мовної картини світу нації. Саме всебічне вивчення паремії дає можливість розуміння специфіки ментальності і культури. Можна відзначити, що багатство пареміологічного фонду відкриває широкі перспективи для подальшого вивчення прислів'їв і приказок. За словами З.К.Сабитова: «Світ слів – різноманітний, цікавий, захоплюючий і ще до кінця нерозгаданий: він так само невичерпний як космос, всесвіт» [53, с. 355].

1.2. Визначення прислів'їв та приказок

Прислів'я та приказки належать до малих жанрів усної народної творчості. Хоч вони й короткі, на один-два рядки, але мають усі ознаки художньо довершених творів.

Прислів'я – це короткий, влучний, яскравий народний вислів повчального характеру, в якому виражається не думка окремих людей, а народна оцінка, народний розум. Приказка – це короткий, влучний, яскравий і образний вислів, що немає повчального характеру і не виражає закінченої думки [58, с. 23].

У прислів'ях та приказках відображено багатовікову мудрість народу, практичний досвід людини в різних сферах її діяльності, різноманітні явища суспільного життя й природи, передано горе й радість людини, її мрії та

прагнення. Прислів'я виникли дуже давно. Як свідчить їхня назва, у житті вони вживаються при бесіді, при розмові, набираючи в кожному окремому випадку відповідного значення. Вони узагальнюють різні явища навколишньої дійсності, допомагають зрозуміти історію нашого народу. Тому в текстах прислів'я та приказки набувають особливого значення. Вони не тільки підсилюють виразність мови, надають гостроту, поглиблюють зміст, але і допомагають знайти шлях до серця слухача, читача, завоювати їхню повагу і прихильність. Прислів'я та приказки – найцікавіший жанр фольклору, досліджуваний багатьма вченими, але в деяких місцях залишився незрозумілим і загадковим.

В.П.Жуков розуміє прислів'я як короткі народні вислови, що мають одночасно буквальний і переносний план або тільки переносний план і становлять у граматичному відношенні закінчені речення [25, с. 120].

Розглядаючи зміст кожного прислів'я, можна побачити, що всі вони належать до різних періодів національної культури, відтворюють еволюцію світогляду народу, фіксуючи не лише історичні, а й етнопсихологічні, релігійні, світоглядні риси різних епох.

А.В.Мовчун розглядає прислів'я як короткі, влучні, глибокі за силою думки народні вислови або судження про життєві явища, виражені в художній формі [47, с. 35]. Є.А.Демиденко визначає прислів'я як культурно значимий текст, який має складно організовану семантичну структуру [18, с. 56].

І.А.Волошкіна розглядає прислів'я та приказки як короткі фольклорні тексти, що складаються з одного висловлювання, що мають структуру простого або складного речення. За зауваженням дослідниці, прислів'я та приказки володіють стійкістю словникового складу і граматичної структури; стаючи частиною контексту, вони повністю зберігаються як стійкі частини, що займають граматично незалежне становище у фразі [13, с. 404].

О.П.Жовтобрюх стверджує, що частина прислів'їв та приказок увійшла в народну мову з творів класичної літератури. Багато виразів

байкаря І.А.Крилова, пише дослідник В.Г.Белінський, стали народними прислів'ями, якими часто можна закінчити суперечку і довести свою думку краще, ніж будь-якими теоретичними доказами [23, с. 65].

Досліджуючи прислів'я, А.О.Сирейщикова прийшла до висновку, що прислів'я легко запам'ятати. Їх запам'ятовування полегшується різними співзвуччями, римами, ритмікою. Люди, які створили прислів'я не знали грамоти, тому в народі не було іншого способу зберігати свій життєвий досвід і свої спостереження. Проте автор зазначає, що не можна зрозуміти прислів'я, не беручи до уваги їх особливий зв'язок з мовою. Ніхто не згадує прислів'я просто так, без приводу, без причини. Вони згадуються в розмові, до випадку.

Прислів'я рідко бувають нейтральними. Вони, як люди, що створили їх, гніваються, засмучуються, сміються, плачуть, веселяться, охають, стогнуть, кричать, лякають, застерігають, вчать, обурюються – словом, у них стільки ж почуттів, скільки їх у народі – творці прислів'їв [35, с. 119].

Прислів'я радять, рекомендують, висловлюють побоювання, застерігають, попереджають, заспокоюють, висміюють і т.д. Існують такі ситуації, коли з прислів'ями радяться, як радяться з мудрими людьми. Прислів'я виносять позитивну або негативну оцінку поведінці, вчинку, ситуації. У аргументативному дискурсі вони можуть служити вагомими аргументами, своєю виразністю впливають на комуніканта, іншими словами, прислів'ями можна проілюструвати свою думку і узагальнити її в короткій формі. О.В.Магіровська вважає, що до прислів'їв відносяться стійкі народні вислови, що мають переносне значення, а до приказок – народні вислови, які не мають переносного сенсу [45, с. 48].

За словами Харіваншрай Шарма: «Прислів'я – це поширений вислів в суспільстві. Коли ми замислюємося над визначенням та природою прислів'я, ми доходимо висновку, що вони наче дивовижні речення, в яких містяться досвід або факт, або моральне повчання, або якась емоція. Прислів'я вважається реченням, фразою та ідіомою. В прислів'ї присутні мета та

твердження. Для того щоб зрозуміти їх значення не потрібно ніяких допоміжних засобів. В деяких прислів'ях немає присудку, але насправді немає ніяких труднощів зрозуміти його зміст та значення. Якщо в прислів'ї будуть використані інші слова то його природа буде спотворена, та слухач і читач не зрозуміє його значення. Коли ми виражаємо свої почуття та думки простою мовою, вона здається не яскравою, але коли ми застосовуємо прислів'я, наша мова стає захоплюючою, цікавою, вражаючою, чарівною та дивовижною. Ми можемо виразити більше почуттів та думок за допомогою меншої кількості слів, використавши прислів'я» [61, с. 3].

У своїй книжці «Саманья гінді» індійський мовознавець Кедар Шарма зазначає такі властивості прислів'я:

1. Прислів'я постають як результат важливого та різностороннього досвіду певного народу;
2. Прислів'я мають виняткове та єдине значення;
3. Прислів'я роблять стиль мови насиченим та ефективним;
4. У прислів'ях замість сталих слів, не можуть бути використані ніякі синоніми;
5. Значення слів у прислів'ях не використовуються в прямому значенні;
6. Значення прислів'їв можуть бути зрозумілими тільки в контексті їх використання [61, с. 696].

Як пише Р. Ей. Гупта: «Визначення приказки або прислів'я можна віднести до речення, яке коротко та вражаючи висловлює значення будь-якої правди, а також стає дуже вживаним через існування протягом великого проміжку часу, в результаті чого вони мають постійний вплив на людей. Прислів'я та приказки також використовують для короткого пояснення думок» [3, с. 4-5].

Маньджула Джоші зазначає, що приказка є частиною прислів'я, але приказка також має свою власну незалежну частину. Як зазначає автор: «Доктор Сатьендра десь написав, що прислів'я – це не тільки приказка,

висловлювання будь-якого роду і є прислів'ям. Існують деякі складнощі у розумінні цього висловлювання, як може будь-яка фраза стати прислів'ям? Адже деякі речення можуть мати ніякого значення. Прислів'ям може бути те висловлювання, в якому прихований серйозний сенс та значення. Вживання прислів'їв є дуже поширеним та воно складається зі значущих, змістовних слів. Приказка – це віддзеркалення народу, в якому можна спостерігати щастя – горе, сміх – смуток, минуле – сьогодення. Будь-яка подія, що стоїть за кожним прислів'ям прихована справжня історія, яка колись відбулася в суспільстві, і ця правда настільки всеосяжна та універсальна, що її не можна уникнути. Таким чином досвід, який наявний в прислів'ях може бути використаним в будь-який час» [4, с. 11].

В.П.Фурніка каже, що прислів'я та приказки створювали переважно селяни й ремісники упродовж тисячоліть. В них зафіксовано народну мудрість, знання й досвід громадсько-політичного життя й суспільного виробництва, здобутки в галузі матеріальної і духовної культури. Прислів'я та приказки відіграють важливу морально-етичну роль у житті народу. Багато прислів'їв та приказок пов'язані із хліборобською працею, з темою землі, зі світом природи. І це не дивно, адже Індія, будучи й сьогодні в основному аграрною країною, свято шанує життя в усіх його виявах, обожнює природу, в оточенні якої минає не завжди щасливе існування величезного народу [59, с. 5].

Треба врахувати й характер індуїстської релігії. Дбайливе ставлення до всього живого є відбиттям не тільки культу родючості серед індійців, а й великого багатовікового досвіду трудівників: бездушне, варварське ставлення до навколишнього середовища, до природи неминуче повертається проти людини.

В.П.Фурніка пише: «У прислів'ях і приказках відбилися світогляд, психологія, риси побуту і звичаїв індійського народу. Це визначило не лише зміст, а й особливості форми цих зразків народної мудрості, надало їм яскравого національного колориту. Нам же, українцям, приємно відзначити

дивовижну ідейно-естетичну співзвучність ряду прислів'їв і приказок з афористичними висловами українського народу. І це природньо, бо на шляхах мистецтва, творчого пошуку зустрічаються не лише окремі люди, а й народи, розділені материками й океанами» [59, с. 6].

У науці прислів'я та приказки посідають важливе місце. Народне мудрослів'я звучить у виступах депутатів парламенту, в періодичній пресі, з кіноекранів або й просто на вулиці, прислів'я прикрашають стіни осель, салони автобусів, залізничних вагонів, борти автомашин. Історик знаходить у них відгуки подій глибокої давнини, а філософ і письменник — зразки високої мудрості й моральності людей праці, актуальні й сьогодні. У прислів'ях і приказках мови гінді своєрідно відбилася ідеологія індуїзму, риси культури [59, с. 7].

Усі одиниці пареміології (прислів'я, приказки, афоризми, примовки, «ділові» вислови, повір'я, прикмети, замовляння, нісенітниця, казкові формули тощо) являють собою кліше і використовуються в ролі знаків. Одночасно паремії є текстами – фольклорними чи книжними, які позначені ознакою автосемантії (мають самодостатнє значення і можуть вживатися самостійно). Визначення диференційних ознак паремій, їхнього структурно-семантичного моделювання і функціональних особливостей дає змогу розв'язати один із аспектів наукової дилеми щодо функціонування узуальної та індивідуально-авторської пареміології. Крім того, проблемним усе-таки залишається питання про обсяг фразеології та місце паремій у ній [32, с. 5].

1.1.1. Відмінності між прислів'ями та приказками. Прислів'я та приказки – це особливий жанр народної творчості, досвід поколінь, накопичений протягом багатьох віків [47, с. 35]. Це безцінна спадщина народу, що передається з уст в уста. Прислів'я і приказки дуже схожі, але є необхідність розрізнити прислів'я від приказки.

До загальних ознак прислів'їв та приказок відносяться такі: стабільність (здатність до відтворення), комплікативність (специфічне

ускладнення семантичної структури, пов'язаної з пізнавальною діяльністю людини), експресивність (виразність та вплив на реципієнта), дидактичність (зміст повчального характеру), афористичність (здатність у лаконічній формі виразити чітке спостереження, що є узагальненням досвіду), лаконічність (здатність виразити повноту змісту у стислій формі) [54, с. 124].

Прислів'я відрізняються від приказок повнотою вираження думки. Прислів'я зазвичай чітко діляться на дві частини, мають ритм і риму, важливою особливістю прислів'їв є їх повчальний характер. Напр.: *«Брехнею весь світ пройдеши, та назад не повернешся»*, *«Бачили очі, що купували, їжте, хоч повилазьте»*, *«Вовків боятися – в ліс не ходити»*, *«Хвалилася кобила, що з возом горшки побила»*, *«Праця чоловіка годує, а лінь марнує»*. Прислів'я – це народний вислів, в якому міститься мудрість, мораль, повчання. Воно постає як самостійна, повністю закінчена фраза, істина. У прислів'ї, що складається всього з одного речення, звучить і повчання, і підказка, і порада, яка дозволяє прийняти правильне рішення. Говорячи зрозумілою мовою, прислів'я – універсальне висловлювання, яке має просту форму і завершений характер вираженої думки. Характерними особливостями прислів'їв є наявність ритму і рими. Прислів'я не мають автора, це народна мудрість [19, с. 175].

Приказки – це часто скорочений варіант прислів'я або просто влучний вислів. Напр.: *«Шукай вітра в полі»*, *«Лисячий хвіст»*, *«собака на сні»*. Перша частина прислів'я вказує на вихідне положення, друга містить має повчальний зміст і практичне застосування в життєвій ситуації: *«Хто кричить на жінку, забуває про свою матір»*(норвезьке прислів'я), а приказка лише констатує якийсь факт чи явище без повчань і висновків: *«Ось тобі, бабусю, і Юріїв день»*.

Приказка – це особливий вираз, що характеризує будь-яке життєве явище, в ній використовуються загальноживані, простонародні слова. Приказка – стійкий вираз, який можна висловити за допомогою інших слів. Сміслові значення фрази при цьому залишається незмінним, змінюється

тільки забарвлення висловлювання. Приказки є всього лише частиною речення, вони роблять більш багатую і емоційною нашу повсякденну мову, є її прикрасою. За своєю природою, приказка – частина фрази, словосполучення.

Дослідник С.М.Прокоп'єв відзначає, що за своїм змістом і функціями прислів'я близькі до ліричної поезії. Їх призначення в тому, щоб в коротких афористичних формулах висловлювати ставлення народу до різних життєвих ситуацій [51, с. 28].

О.В.Магіровська вважає, що зміст прислів'їв специфічний. Всі вони відображають життя повніше, ніж будь-який інший жанр фольклору. Тематика творів інших жанрів (казок, билин, історичних пісень) в тій чи іншій мірі обмежена, а тематика прислів'їв буквально безмежна. Вони відображають життя і світогляд народу у всьому різноманітті, вони передають побутові, соціальні, філософські, релігійні, морально-етичні, естетичні сфери життя [45, с. 47].

В.І.Даль, аналізуючи глибинні структури прислів'їв, їх автосемантичність, однозначність, говорить про наявність зафіксованих у змісті прислів'їв культурних концептів, ціннісних вимірів, що дозволяють виділити рамки їх вживання [15, с. 130].

Багатоаспектна природа прислів'їв, була б неповною без акценту на їх вживання в мові, без акценту на актуалізації семантики прислів'їв у тексті і зміну їх формальних характеристик.

У своїй формі або в одному з її варіантів прислів'я реалізує в контексті властиві йому мовні аспекти значення. У таких контекстах, як правило, встановлюється референційна віднесеність прислів'їв. Є.А.Демиденко вважає, що при творчому перетворенні прислів'їв вдаються до заміни компонентів, номіналізації, тобто вживання прислів'їв у якості члена змінної пропозиції, контамінації та інше. У результаті цього процесу широке поширення в мові (набагато більш широке, ніж прислів'я у їхній повній формі) отримали деривати-фразеологізми, генетично пов'язані з прислів'ям, але на сучасному етапі розвитку мови мають самостійне вживання [18, с. 34].

1.1.2. Загальноприйняті класифікації прислів'їв та приказок. Прислів'я та приказки найбільш наочно ілюструють і спосіб життя, і географічне положення, і історію, і традиції тієї чи іншої спільності, об'єднаної однією культурою.

Кожен, хто мав справу зі збірниками прислів'їв і приказок, знає, як важко буває знайти в них потрібний вислів або хоча б дізнатися, що такого там немає. У фольклористиці ще не склалося єдиної класифікації паремій, зокрема прислів'їв і приказок. У зв'язку з цим відчуваються певні труднощі. Будь-яка класифікація фольклорного тексту умовна. У кожній класифікації свій принцип: згідно з опорним словом, алфавітом, відповідно до тематики, ідеї, за місцем або за часом збирання, за ознакою походження (серед народів і мов). У стародавніх та сучасних збірниках прислів'я та приказки в основному розміщені в алфавітному порядку. Найбільш поширеним є розподіл матеріалу за ідейно-тематичними групами. Згідно різним виданням одне і те ж саме прислів'я в різних збірниках потрапляє в абсолютно різні розділи. Більш того, в одному і тому ж збірнику подібні і просто однакові вислови опиняються в різних розділах.

На сьогодні існує кілька типів класифікації прислів'їв та приказок. Зупинимося на найважливіших з них.

1. Алфавітна класифікація. Вона вимагає розміщення прислів'їв та приказок в алфавітному порядку відповідно до початкових букв першого слова. Так розташовані прислів'я та приказки у більшості старовинних російських збірниках і в багатьох сучасних виданнях. Незаперечною перевагою алфавітної системи є її простота. Однак при такому способі розміщення варіанти одного і того ж прислів'я, що починаються з різних букв, потрапляють в різні місця. Особливо незручним цей спосіб є для класифікації перекладних прислів'їв, бо будь-який вислів можна перекласти так, що він буде починатися з якою завгодно літери.

2. Класифікація за опорними словами (вона ж лексична, або енциклопедична) передбачає розподіл слів в прислів'ях та приказках, з яких

даний вислів складається. Цей спосіб зручний для відшукування деяких, вже відомих прислів'їв та приказок, але поганий тим, що при ньому однакові за змістом, але різні за лексичним складом вислови потрапляють в різні групи, а близькі за словами, але різні за змістом – в одну.

3. Монографічна класифікація будується на угрупованні прислів'їв та приказок за місцем або за часом їх збирання і за авторством. Цей спосіб класифікації та публікації прислів'їв та приказок дуже зручний для вивчення історичного питання, але, як і два попередніх, він абсолютно не гарантує відсутності численних повторів і внутрішньої невпорядкованості.

4. Генетична класифікація розділяє матеріал за ознакою походження, зокрема по мові і народу. Генетична система повторює багато особливостей монографічної, в тому числі всі головні її недоліки, пов'язані з нескінченим повторенням однакових текстів.

5. Тематична класифікація передбачає розподіл прислів'їв та приказок за темами висловлювання, тобто за їх змістом. Однак і ця система не позбавлена низки серйозних недоліків. Багато прислів'їв та приказок вживаються в переносному сенсі, тобто відрізняються змістом, і тому не можуть бути втиснуті в рамки однієї вузької теми.

Таким чином, кожна з описаних систем має свої переваги і недоліки. Однак ці системи мають один загальний недолік: всі вони спираються на випадкові ознаки, які не пов'язані або майже не пов'язані з природою самих висловів. Саме тому жодна з існуючих нині систем класифікації прислів'їв і приказок не може служити основою для створення об'єктивної теорії жанру.

Згідно тому, що в даній роботі ми розглядаємо семантично-перекладацькі особливості прислів'їв та приказок мови гінді, вважаємо за потрібним використати саме тематичну класифікацію паремій.

1.3. Дослідження прислів'їв і приказок в індійському мовознавстві

Прислів'я та приказки мови гінді недостатньо досліджені, але слід зазначити, що найбільш значний внесок у вивчення прислів'їв і приказок та складання словників зробила Пратібха Агравал, яка захистила в 1968 році в Калькуттському університеті дисертацію по фразеології. На базі другого тому дисертації, що містив ілюстративний матеріал, в 1969 році вийшов вельми повний словник «фразеологічні звороти гінді». У 1986-1989 роках Пратібха Агравал видала тритомний «Великий фразеологічний словник», що нараховує приблизно 35 тис. фразеологічних одиниць (ідіом і фразем). Це найдокладніший фразеологічний словник сучасної літературної мови гінді, складений на величезному фактичному матеріалі. Було розписано 182 книги різних авторів на мові гінді, починаючи з Кабіра.

Збірники, видані в Індії та інших країнах, містять в основному книжкові паремії, за винятком деяких. Однією з труднощів складання словників з прислів'їв та приказок є класифікація матеріалу. Існуюча література не проводить чіткої межі між прислів'ями та приказками і навіть фразеологізмами.

Як зазначає В.Балін у книжці «Індійські прислів'я та приказки», прислів'я та приказки кожного народу являють собою справді неоціненну скарбницю досвіду багатьох поколінь. У їхній відшліфованій лаконічній формі втілена народна мудрість, увічнені незліченні життєві ситуації, підсумовані найрізноманітніші спостереження. Художні образи, використані в них, яскраво характеризують культуру і побут народу, серед якого вони виникли і розвинулись. В Індії, де народна творчість має багатющі традиції, що корінням своїм сягають глибин віків, завжди високо цінувалося мистецтво слова [5, с. 5].

Він зазначає, що найдавніша пам'ятка індійської літератури «Рігведа», створена в другому тисячолітті до нової ери, до наших днів донесла думки й

почуття людей, котрі допитливо вдивлялися в довколишній світ і намагалися не тільки осмислити його, а й втілити свої враження у своєрідних поетичних образах. Уже в цій пам'ятці можна знайти приклади висловлювань, аналогічні прислів'ям та приказкам. В індійців здавна проявилось прагнення виражати думку в якомога коротшому і зручнішому для запам'ятовування вигляді. Віктор Балін вказує, що чимало індійських прислів'їв та приказок склалося на основі легенд, казкових історій, повчальних байок та інших усних творів, що побутували в народі. Здобували популярність і ставали прислів'ями також образні афористичні висловлювання багатьох відомих поетів, які творили в різний час і різними мовами Індії [5, с. 6].

В.Й.Балін зазначає, що в 20-х роках нашого століття почали публікуватися прислів'я та приказки, зібрані індійськими вченими в різних районах країни. Найбільш відомі праці таких авторів, як Рамнареш Тріпатхі, Гуляб Рай, Ш'ямлал Пачаурі, Тотарам, Бахадурчанд Шастрі, Бальмукунд Арш Мальсіяні, Р. Дж. Сархінді, Бголанатх Тіварі, Сант Дгармачанд, Пхульджі Бгаї Бгіл, Тара Смайлпурі, Хафіз Халалуддін Ахмад Джафрі та ін. У низці цих праць зафіксовано зразки народної мудрості таких суспільних верств і етнічних груп, які ще зовсім недавно перебували поза увагою дослідників [5, с. 7-8].

Фразеографія сучасної літературної мови гінді почалася тільки в 20 ст., хоча перше спеціалізоване видання з фразеології вийшло в 1884 р (С.У. Фалейн, Словник прислів'їв гіндустані). У 1932 р з'явився короткий словник «приказок і фразеологічних зворотів», складений Бахадуром Чандрою, що нараховує 158 сторінок. У 1936 році вийшов перший докладний фразеологічний словник (549 стор.), автором якого був відомий лінгвіст того часу Р.Дж.Сархінді. При складанні словника використовувалася практично всі доступні на той час джерела по фразеології, включаючи фразеологію урду.

Доктор Дж. Ес. Шривастав зазначає, що прислів'я та приказки неначе «оживляють» мову, а саме це стосується мови гінді, адже багато індійського

населення проживає саме в селах, де люди все ще не можуть отримати гарну освіту. Тому паремії використовуються для того, щоб правильно щось сказати. Навіть освічені люди застосовують прислів'я та приказки замість довгих речень для передачі інформації [60, с. 3].

Після того як Індія отримала незалежність з'явилося кілька спеціалізованих фразеологічних словників, серед яких можна відзначити «Приказки та фразеологічні звороти гінді» (3-є видання в 1957 році) Гулабрая і «Фразеологічні звороти і прислів'я» Балмуканда Малсіяні (1-е видання в 1957 році), «Фразеологічний словник» Бхоланатха Тиварі (2-е видання в 1964 році), «Популярний словник фразеологічних зворотів» Бадрінатх Капура (1-е видання в 1975 році) [57, с. 106].

1.4. Методологічні засади дослідження прислів'їв та приказок

Гіндімовні прислів'я та приказки репрезентують лексикологічне, культурологічне багатство індійської національної спільноти. Як і життя загалом, мова постійно змінюється, розвивається. Віддзеркаленням змін у суспільстві, науці, буденному житті людей тощо, можна вважати той новий зміст прислів'їв та приказок, якого вони набувають. Відбувається це не ізольовано, а динамічно. Вивчення прислів'їв та приказок мови гінді знаходиться у стані оновлення та змін, що свідчить про відкритість, динамізм, невривноваженість та гнучкість їх структури та семантики.

Пареміологічна проблематика неодноразово ставала предметом уваги лінгвістів. Вона представлена в працях як українських, так і зарубіжних науковців: М.Ф.Алефіренка [3], Н.Барлі [7], Т.Г.Бочиної [10], Х.Вальтера [11], А.Дандіса [16], О.В.Дуденко [22], О.К.Жолковського [24], Ж.В.Колоїз [32, 60-81], Г.Е.Крейдліна [37], А.В.Куніна [40], О.В.Лабашук [41], та інших. Вагомий внесок у розбудову світової пареміології як окремої царини, що

займається вивченням паремійного корпусу мови, було зроблено цілою когортою науковців.

Одним із перших поміж українських науковців вивченням одиниць пареміології займався О.О.Потебня. Він досліджував природу, історію виникнення, розвиток прислів'їв, приказок та інших малоформатних текстів. Уперше в слов'янській філології мовознавець розпочав лінгвістичну ідентифікацію паремій, об'єктивував шляхи виникнення прислів'їв із байки, обґрунтувавши вектори переходу народних висловів до розряду висловів літературно-книжного походження,

Не менш значущими є наукові праці слов'янського фольклориста Г.Л.Пермякова, присвячені окресленню пареміологічного рівня мови, дослідженню структурної пареміології, змістовної структури та класифікації прислів'їв. Системні дослідження одиниць слов'янської фразеології та пареміології провів В.М.Мокієнко. Вони складають значну теоретико-методологічну базу при здійсненні подібних розвідок. Підґрунтям, концептуальною базою вивчення фразеології та пареміології неодноразово ставали численні лінгвістичні доробки відомого науковця М.Ф.Алефиренка [2, с. 5]. Паремії ідентифікуються як «національно-культурні вислови, які є узагальнено-образними, синтаксично-замкненими, семантично-цілісними конструкціями, що виражають специфіку життя й побуту соціуму та виконують директивну функцію» [2, с. 7].

Паремійний корпус світових мов викликає зацікавлення вчених різних царин, і не лише лінгвістичних. На сьогодні дослідження паремій активно проводиться у світовій науці, адже вони сприяють реконструюванню етнокогнітивних моделей національного мислення і знання, розв'язанню проблеми фонових знань комунікантів через виявлення паремійних аналогів й етнокультурних лакун, розкриттю найбільш важливих стереотипів масової свідомості й багатовікових векторів впливу на неї. Науковий інтерес до проблем пареміології зростає наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. як у зарубіжному, так і у вітчизняному мовознавстві (В.П.Жуков, Є.В.Іванов,

В.В.Калашник, А.М.Королькова, М.В.Котова, Т.І.Манякіна, В.М.Мокієнко, Г.Л.Пермяков, Л.Г.Савенкова, Т.В.Радзієвська, В.Д.Ужченко, М.Шарманова та ін.), що дає змогу створювати численні фундаментальні наукові праці, робити спроби міжнародних класифікацій паремій, укладати паремійний матеріал у словниках, проводити паремійні паралелі на матеріалі споріднених і неспоріднених мов. Особливий акцент зроблено на питаннях семіотичної, семантичної й комунікативно-прагматичної природи відповідних одиниць [31, с. 4].

Висновки до Розділу I

Неможливо зрозуміти теперішнє та побачити минуле будь-якого народу, коли його історія невідома. А історія кожної мови унікальна та дуже цікава. Зв'язок історії та культури народу з мовою особливо яскраво проявляється на фразеологічному рівні. Тож одним із джерел вивчення як мов, так і характеру та світогляду народу є прислів'я та приказки.

Прислів'я та приказки посідають дуже важливе місце в мові. Як нам вже відомо, прислів'я та приказка є одиницями пареміології. На сьогоднішній день вивчення одиниць пареміології та їх опис залишається актуальним.

У першому розділі ми встановили, що мовна картина світу складається з прислів'їв і приказок, що визначає сприйняття світу носіями мови. Кожний народ має свої паремії і при цьому їх когнітивні структури в різних мовах мають риси подібності та відмінності, що робить можливим їх порівняльний аналіз.

Прислів'я та приказка, як і будь-які інші лексичні одиниці, мають власні ознаки. Нами розглянуто тлумачення понять прислів'я та приказки, а також відмінності між ними. Прислів'я та приказки належать до малих жанрів усної народної творчості. Прислів'я – це народний вислів

повчального змісту, що виражений реченням. Він формулює життєву закономірність або передає узагальнений суспільний досвід. Приказка – це стійкий образний вислів, який відзначається лаконічною будовою. Він не формулює певної закономірності чи правила, не має повчального змісту. Вони узагальнюють різні явища навколишньої дійсності, допомагають зрозуміти історію нашого народу. Тому в текстах прислів'я та приказки набувають особливого значення.

Було встановлено, що прислів'я має лише повчальний зміст, в той час як приказка передає емоційне ставлення до висловлювання. Прислів'я є логічним, завершеним висловом, але приказка виступає у реченні як словосполучення. Приказки звичайно коротші від прислів'їв. Відмінність між ними полягає, головним чином, в тому, що прислів'я висловлюють більш повні твердження, які містять у собі певне міркування і висновок, а приказка – лише натяк на висновок.

Нами були розглянуті декілька класифікацій прислів'їв та приказок, а саме алфавітна, згідно якої паремії повинні бути розміщені в алфавітному порядку відповідно до початкових букв першого слова; лексична, передбачає розподіл слів в прислів'ях та приказках, з яких цей вислів складається; монографічна, яка будується на угрупованні прислів'їв та приказок за місцем або за часом їх збирання і за авторством; генетична класифікація, що розділяє матеріал за ознакою походження, тематична, що передбачає розподіл прислів'їв та приказок за темами висловлювання, тобто за їх змістом.

Було визначено, що прислів'я та приказки мови гінді наразі дуже мало дослідженні, але найбільший внесок у їх вивчення та складання словників зробила Пратібха Агравал. Чимало індійських прислів'їв та приказок склалося на основі легенд, казкових історій, повчальних байок та інших усних творів, що побутували в народі. Здобували популярність і ставали прислів'ями також образні афористичні висловлювання багатьох відомих поетів, які творили в різний час і різними мовами Індії.

Аналіз вивченого матеріалу засвідчив, що прислів'я та приказки становлять невід'ємну частину будь-якої мови, вони скарб нації. Якщо говорити про паремії в мові гінді то художні образи, використані в них, яскраво характеризують культуру і побут народу Індії.

РОЗДІЛ II. СЕМАНТИКА І СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК

2.1. Семантичні та структурні особливості прислів'їв

При вивченні будь-якої іноземної мови відбувається зіткнення з історією та культурою народу, які, крім інших чинників, виражаються через прислів'я та приказки. Велика їх кількість позначає специфічні національні риси, а своїм корінням вони сягають в давнішу історію народу, його побут, звичаї, традиції. Прислів'я та приказки – це безмежне мовне багатство народу, що створювалось впродовж віків. В них міститься багатовіковий досвід суспільного розуму.

Як зазначає О.П.Карабута, однією з характерних рис прислів'їв є їх синтаксична завершеність. Прислів'я – обов'язково граматично та інтонаційно оформлене судження і, як таке, співвідноситься не з словом, в основі якого лежить певне поняття, а з реченням [28, с. 1]. Наприклад прислів'я на мові гінді: *पुरानी आदत मुशकिल से मरती है* (дослівно – Старі звички важко вмирають, еквівалент – *Старих звичок важко позбутися*), *जो दूसरों के लिए गड्ढा खोदता है, भगवान उसके लिए खाई खोदता है* (дослівно – Хто для інших копає яму, Бог для нього копає каналу, еквівалент – *Не рий іншому ями, бо сам у неї впадеши*), *दूध का जला छाछ को भी फूँक – फूँक कर पीता है* (дослівно – Хтось обпікшись гарячим молоком навіть маслянку п'є з обережністю, еквівалент – *Обпікшись на молоці, дмухатимеш і на воду*), *दान की बछिया का दांत नहीं देखा जाता* (дослівно – Ви не будете оглядати зуби теля, якого вам подарували, еквівалент – *Дарованому коневі в зуби не дивляться*), *मेहनत सब से बड़ी दौलत है* (дослівно – Тяжкий труд найбільше багатство, еквівалент – *Важка робота завжди винагороджується*).

Судження у прислів'ї може мати характер ствердження або заперечення. Наприклад в мові гінді: *दुश्मन सोये न सोने दे* (дослівно – Ворог заснув, спати не дає, еквівалент – *Ворог спокою не дає, навіть коли спить*), *अंडा सिखावे बच्चे को कि चीं चीं मत कर* (дослівно – Не кричить на дітей, що вчать яйця, еквівалент – *Яйця курей не вчать*), *तुम जो काम कर नहीं सकते उसमें हाथ मत डालो* (дослівно – Роботу, яку ти не можеш виконати, не прикладай до неї рук, еквівалент – *Не роби того, до чого не готовий*), *बातों से पेट नहीं भरता* (дослівно – Живіт не годується розмовами, еквівалент – *Соловей піснями не ситий*), *अभी नहीं, तो कभी नहीं* (дослівно – Не зараз то ніколи, еквівалент – *Зараз або ніколи*).

Прислів'я можуть формулювати пряму постійну закономірність або зумовлену, вони можуть також вилитися у форму поради, настанови, рекомендації, підказаних досвідом, певною життєвою закономірністю. Наприклад в мові гінді: *बेवकूफ़ दोस्त से अकलमंद दुश्मन ज्यादा अच्छा होता है* (дослівно – Розумний ворог набагато краще ніж дурний друг, еквівалент – *Дурні друзі небезпечніше ворога, який розумний*), *दरख्त अपने फल से पहचाना जाता है* (дослівно – Дерево пізнається по плоду, еквівалент – *Всяке дерево пізнається зі свого плоду*), *जैसी करनी वैसी भरनी* (дослівно – Що посієш, те й збереж, еквівалент – *Що посієш, те й пожнеш*), *लालच बुरी बला है* (дослівно – Жадібність – це поганий корінь, еквівалент – *Скупість – корінь зла*), *दूर के ढोल सुहावने लगते हैं* (дослівно – Звук далеких барабанів здається приємним, еквівалент – *Не все те золото, що блищить*). Прислів'я відзначаються семантичною неоднорідністю: в одних із них зберігається конкретна предметність, пряма номінативність значення, що впливає із суми значень слів-компонентів, в інших – розвивається ще й другий семантичний план – узагальнено-метафоричне, переносне значення, яке безпосередньо не формується значенням складників прислів'я. Наприклад в мові гінді: *नाम बढ़े*

दर्शन थोड़े! (дослівно – Ім'я величне, малий на вигляд, еквівалент – *Гучні назви, а подивитись нема на що*), *खूबसूरत वो जो खूबसूरत काम करे!* (дослівно – *Красивий той, хто гарно працює, еквівалент – Не той гарний, хто лицем пригожий, а той хороший, хто для справи придатний*), *गुरु गुरु विद्या सिर सिर ज्ञान!* (дослівно – *Кожен вчитель дає певні знання, кожна голова додає розум, еквівалент – Що голова, то й розум*), *नीम हकीम खतरा – ए – जान!* (дослівно – *Некваліфікований доктор небезпечний для життя, еквівалент – Всяке напівзнання гірше всякого незнання*), *चोरी की चीज़ बड़ी मज़ेदार होती है!* (дослівно – *Вкрадена їжа дуже смачна, еквівалент – Заборонений плід солодкий*).

І.К.Білодід наводить думку О.О.Потебні про те, що слід розрізняти прислів'я образні та позбавлені образу [8, с. 174]. Безобразні виникають тоді, коли той чи інший вислів, що стисло формулює наслідок спостереження за життєвим явищем у якійсь одній сфері, може цілком вільно вживатися на означення явищ інших сфер, коли «частковий образ» набуває «алегоричного значення», коли він стає, як і в байці, немовби «постійним присудком до змінюваного підмета, постійним поясненням до змінюваного пояснюваного» [8, с. 174]. Одні з них, хоч і організовані як речення, не мають повчального змісту, не формулюють загального правила, а інші є немовби частинами речення і виконують характеризуючу функцію. Увесь цей різномірний матеріал на відміну від прислів'їв звичайно залучають до фонду приказок. В окресленні обсягу поняття приказка, у пошуках характеристичних ознак цього різновиду сталих утворень, які б не тільки вичерпно визначали їх лінгвістичну специфіку як окремого типу, але й дозволяли б провести межу між приказками і прислів'ями, у вітчизняному мовознавстві намітилося кілька напрямів. Деякі дослідники, підкреслюючи синтаксичну замкненість прислів'їв, протиставляють їм численні сталі утворення народно-розмовного джерела, що не мають цієї структурної риси [28, с. 2].

О.П.Карабута зазначає, що однією із диференційних ознак, яка дозволяє намітити ще один аспект розрізнення прислів'я і приказки, виходячи із цього погляду, є неоднаковий характер їх синонімізування з іншими лінгвістичними одиницями [28, с. 2]. Типові приказки легко вступають у синонімічні взаємини і між собою, і зі словосполученнями вільного значення, прислів'я ж, що постають в смисловому і синтаксичному відношеннях як стійкі речення. Виділені ознаки приказок (синтаксична незамкненість, еквівалентність слову) допомагають відмежувати деякі їх групи від класично виявлених прислів'їв. Але неважко помітити, що так визначені приказки, їх класифікаційні типи значною мірою збігаються з аналогічними за структурою словесними комплексами книжного джерела, тобто із тими одиницями, які за принципом співвіднесеності зі словом називаються лексичними ідіомами. У спеціальній літературі робиться також спроба розмежувати прислів'я і приказки на основі їх змісту та пізнавального значення в практиці спілкування: прислів'я висловлюється про предмет взагалі, про предмет як логічний клас, а приказка завжди конкретна у вираженні окремого явища, вона висловлюється про окремий предмет, а тому в формі одиничного судження. Цим визначається і різна роль прислів'я і приказки в художньому творі. Приказка звичайно тільки називає предмет, явище, факт, а прислів'я вживаються для того, щоб обґрунтувати зображуване явище, факт, довести правильність висловленої думки [28, с. 4].

Приказка в художньому творі, головним чином, є засіб показу, а прислів'я – засіб доказу, обґрунтування. Прислів'я, отже, виступає як висловлення повчальне, таке, що має пізнавальну цінність, виражає присуд, узагальнююче судження про дійсність, чого не мають, за незначним винятком, приказки [28, с. 4].

Слід ще раз звернути увагу на різницю в семантичному обсязі прислів'їв та приказок: класичне прислів'я-речення за своїм смислом завжди двопланове: воно має одночасно прямий план змісту висловлення, що точно відповідає значенню слів, які творять його, і алегоричний план змісту

висловлення, який зовсім не відповідає значенню тих слів, що входять до складу прислів'я. Приказка ж (вона теж має структуру речення) за своїм змістом завжди однопланова. Класично правильна приказка передає тільки прямий смисл змісту висловлення. Визначення приказки як сталого народного висловлення-речення, що має лише буквальний зміст, корисно звужує обсяг терміну, виводить за межі приказок усі народні звороти, що функціонально зближуються із словом. Прислів'я і приказки відзначаються великою різноманітністю граматичної організації, мають виразні художньо-стилістичні особливості. Внаслідок багатовікового шліфування в усній мові народу прислів'я і приказки набули особливої завершеності форми, виняткової компактності. Досить типовими моделями прислів'їв та приказок є прості непоширені речення, що складаються лише з головної пари. Наприклад прислів'я та приказки в мові гінді: *आप सुखी तो दुनिया सुखी* (дослівно – Ти щасливий, світ щасливий, еквівалент – *Якщо щасливий ти, то щасливий весь всесвіт*), *दिन जाते देर नहीं लगी* (дослівно – Дні проходять не чекаючи ні на кого, еквівалент – *Час не чекає*), *अंत भला तो सब भला* (дослівно – Що закінчується добре, то добре, еквівалент – *Все добре, що добре кінчається*), *प्रेम अंधा होता है* (дослівно – Любов буває сліпою, еквівалент – *Любов сліпа*), *सच कड़वा लगता है* (дослівно – Правда здається гіркою, еквівалент – *Гірка правда*).

Художня виразність і емоційна наснага прислів'їв та приказок підсилюється такими стилістичними засобами, як ритмічність і римування окремих компонентів, повтор однокореневих слів чи одно структурних словосполучень. Наприклад в мові гінді: *कभी नाव गाड़ी पर, कभी गाड़ी नाव पर* (дослівно – Коли човен на машині, коли машина на човні, еквівалент – *Життя сповнене успіхів та невдач*), *रोज कुआँ खोदना, रोज पानी पीना* (дослівно – *Копай колодязь щодня, щоб пити щодня*, еквівалент – *Щоб рибу їсти, треба у воду лізти*), *लोहे को लोहा काटता है* (дослівно – *Залізо гострить залізо*, еквівалент – *Клин клином вибивати треба*).

За словами О.П.Карабути виразною лексико-стилістичною особливістю прислів'їв і приказок є продуктивність функціонування у їх складі коротких (стягнених) і так званих пісенних (нестягнених) форм прикметників. Також прислів'я та приказки часто ґрунтуються на протиставленні й зіставленні. Наприклад в мові гінді: *पर्दे में सब कुछ एक* (дослівно – В занавісці все є одним й тим самим, еквівалент – *Вночі всі коти бурі, а корови сірі*), *तलवार का घाव भरता है पर बात का नहीं* (дослівно – Рана від мечу заживає, але від слова – ні, еквівалент – *Важку рану залікуєш, а погану славу – ні*), *पूरी न सही अधि सही* (дослівно – Повністю не правильно, наполовину правильно, еквівалент – *Краще хоч що– небудь ніж нічого*), *आज का साग कल का मुर्गे से अच्छा है* (дослівно – Сьогодні зелені овочі краще, ніж курка завтра, еквівалент – *Краще горобець в руці – ніж лелека в небі!*), *दूसरों का ऐब बड़ी जल्दी दिखती है* (дослівно – Людина швидко бачить слабкість інших, еквівалент – *У чужому оці смітинку бачить, а в своєму колоду не помічає*).

Паремії, як готові структури для вживання у мові, не представляють собою інформаційно навантажені нові елементи системи знань. Вони не використовуються, щоб повідомити нові факти чи події. Вони функціонують у мовленні для комунікації та пізнання їх носія. Вивчення паремій у мові та мовленні є таким же актуальним як методологічно правильний опис їх функціонування у мовленнєвому акті.

Розглядаючи прислів'я та приказки у функціональному аспекті, можливо виділити такі функції як прагматична (змінити свідомість адресата), соціальна (сприйняття соціальних норм, цінностей, поведінкових стереотипів конкретного національного соціуму) та моделююча (коректно моделювати поведінку індивідууму та вирішувати різні життєві ситуації) [30, с. 68].

Здібність пареміологічних одиниць реалізовуватися виходить з їх прагматичної природи. Іллокутивні сили, як один з найбільш виразних її проявів, вкладаються мовцем у прислів'я з метою здійснити певну модифікацію поведінки, знання, емоційного стану адресата

мовлення [30, с. 69]. Ефективним дослідницьким засобом для комунікативно-прагматичного опису прислів'їв та приказок є актомовленнєвий аналіз, який дозволяє вивчити їх поведінку у мовленнєвих актах різних типів та дискурсів. На основі цього О.В. Корень розглядає паремії у наступних мовленнєвих актах: констатація факту; судження; коментарій; передбачення; оцінка; упередження; побажання; розрада; скарга; докір [34, с. 8].

Оскільки пареміологічні формування мають прагматичний характер, вони реалізуються через намір мовця, види мовленнєвого акту, реакції реципієнта на почуте.

Якщо говорити про ознаки прислів'я в мові гінді – це висловлювання чи речення, форма яких не змінюється навіть після тривалого проміжку часу, а також на них не впливають правила граматики. Тобто рід, число, час тощо не впливають на прислів'я. Прислів'я є реалізаційною композицією, тому воно виступає як повне твердження. Навіть якщо в ньому не присутні всі правила будови речення, воно є повним висловлюванням саме по собі. [60, с. 20]. Наприклад: *तरकश में कई तीर होना* (дослівно – Мати декілька стріл в сагайдаку, еквівалент – *Гостре словечко коле сердечко*), *ठोकर खाकर ही अक्ल आती है* (дослівно – Лише спотикаючись приходить мудрість, еквівалент – *Якби той розум спереду, що тепер іззаду*), *अंधों में काना राजा* (дослівно – Серед глухих король вуха, еквівалент – *Молодець проти овець*), *अंधे को अंधा कहने से बुरा लगता है* (дослівно – Сказати сліпому сліпий, здається поганим, еквівалент – *Не до ладу сказати – краще промовчати*), *अंत बुरे का बुरा* (дослівно – Погана робота має поганий результат, еквівалент – *Зло породжує зло*).

Прислів'я – це короткий вислів. Ви не можете переміщувати слова з прислів'я з одного місця на інше. Прислів'я завжди змістовне і багатозначне. Завдяки цим якостям люди постійно їх застосовують. Прислів'я ґрунтується на життєвому досвіді людей, і цей життєвий досвід не обмежений країною. Досвід життя людини, яка живе в індійському суспільстві, може переживати

людина, яка живе в європейському суспільстві. Ще одна важлива якість прислів'я – їхня жвавість. Тому вони завжди присутні в мовленні простої людини. Прислів'я розкриває правду життя, з якою знайома кожна людина суспільства. Більшість прислів'їв популярні завдяки їх асоціації із соціальними переконаннями та релігією. Різкість – також важлива особливість прислів'я. Тому людина вдається до прислів'я, щоб підтвердити свою думку [60, с. 25]. Наприклад: *गंगा जी का धारा पाप काटने आरा।* (дослівно – *Течія Ганги відрізає гріхи як пила*), *पुरुषसिंह जे उद्यमी, लक्ष्मी ताकि चेरी।* (дослівно – *Богиня Лакшмі супроводжує підприємців, еквівалент – Вдача супроводжує сміливих*), *जब लक्ष्मी तिलक करती हो, पट्टी मुंह धोने नहीं जाना चाहिए।* (дослівно – *Коли Богиня Лакшмі наносить тілак, не потрібно бігти й вмивати лице, еквівалент – Коли є можливість, треба скористатися нею, а бо ж ви її втратите*).

Лінгвісти стверджують, що поряд з фольклорними прислів'ями та приказками широко вживаються образні вирази, створені письменниками та окремими громадськими діячами. Згодом вони стають так званими «крилатими виразами» й починають уживатися як звичайні прислів'я та приказки. Встановити авторство окремих паремій неможливо.

Як зазначає О.Г.Ульциферов, в мові гінді паремії були присутні в літературі в самому ранньому періоді, спочатку тільки в мові поезії, потім в самій поезії, і прозі. Поряд з раннім середньовіччям паремії широко використовувалися і в період пізнього середньовіччя. Тут можна відзначити деяке збільшення кількості фразеологічних зворотів зі словами, запозиченими з арабо-перської лексики, що пов'язано із зміцненням мусульманської влади в Індії. Сучасна епоха характеризується помітним посиленням арабо-перської лексики в прислів'ях та приказках. Особливо це помітно в творчості одного з класиків сучасної літератури гінді Премчанда, який починав писати свої твори мовою урду [57, с. 104].

Велику роль в прислів'ях грають повтори, різноманітні форми тавтології. Таким чином, порівняльне вивчення лексико-семантичних пластів прислів'їв і приказок дає можливість виявити загальні і власні закономірності двох мов.

Прислів'я та приказки мови гінді збігаються в стилістичному плані з українською мовою, а що стосується їх лексико-семантичного аспекту, то вони уособлюють національно-культурну специфіку реалій і образну систему мови народу – носії цієї мови [57, с. 106].

Прислів'я та приказки мови гінді є в оповідальній формі, а питальні та окличні конструкції для них не є характерними: *अपनी गली में कुत्ता भी शेर होता है* (дослівно – На своїй вулиці собака теж буває левом, еквівалент – *Мій дім – моя фортеця*), *आगे कुआँ, पीछे खाई* (дослівно – Спереду колодязь, позаду яма, еквівалент – *Опинитися між молотом і ковадлом*), *ऊँची दुकान फीके पकवान* (дослівно – Високий магазин, несмачна їжа, еквівалент – *Не судить книгу за обкладинку*), *खोदा पहाड़ निकली चुहिया* (дослівно – Копав гору, вийшли миші, еквівалент – *Гора породила мишу*), *पूरी न सही अधि सही* (дослівно – Повністю не правильно, наполовину правильно, еквівалент – *Краще хоч що – небудь ніж нічого*), *तरकश में कई तीर होना* (дослівно – Мати декілька стріл в сагайдаку, еквівалент – *Гостре словечко коле сердечко*), *तलवार का घाव भरता है पर बात का नहीं* (дослівно – Рана від мечу заживає, але від слова – ні, еквівалент – *Важку рану залікуєш, а погану славу – ні*), *दीवार के भी कान होते हैं* (дослівно – В стін теж є вуха, еквівалент – *І стіни мають вуха*), *दुःख बिना सुख नहीं* (дослівно – Без горя нема щастя, еквівалент – *В кожній троянді є колючки*), *ठंडा लोहा गरम लोहे को काटता है* (дослівно – Холодне залізо ріже гаряче, еквівалент – *Покірної голови й меч не йме*).

Якщо говорити про структуру речень прислів'їв та приказок мови гінді, вони можуть виступати як просте речення, складносурядне або складнопідрядне. Наприклад як просте речення: *बेकार दिमाग शैतान का घर*

(дослівно – Безкорисний мозок будинок демона, еквівалент – *Невгодний розум – будинок диявола*), *एक सड़ी मछली सारे तालाब को गन्दा कर देती है।* (дослівно – Гнила риба псує весь ставок, еквівалент – *Одна паршива віця всю отару поганить*), *पुरानी आदत मुशकिल से मरती है।* (дослівно – Старі звички важко вмирають, еквівалент – *Старих звичок важко позбутися*), *नीम हकीम खतरा – ए – जान।* (дослівно – Некваліфікований доктор небезпечний для життя, еквівалент – *Всяке напівзнання гірше всякого незнання*), *दान की बछिया का दांत नहीं देखा जाता।* (дослівно – Ви не будете оглядати зуби подарованого теля, еквівалент – *Дарованому коневі в зуби не дивляться*), *चोरी की चीज़ बड़ी मज़ेदार होती है।* (дослівно – Вкрадена їжа дуже смачна, еквівалент – *Заборонений плід солодкий*), *मेहनत सब से बड़ी दौलत है।* (дослівно – Тяжкий труд найбільше багатство, еквівалент – *Важка робота завжди винагороджується*), *ईमानदारी सबसे अच्छी बात है।* (дослівно – Чесність – найкраща річ, еквівалент – *Чесність найкраща політика*), *दूसरों का ऐब बड़ी जल्दी दिखती है।* (дослівно переклад – Людина швидко бачить слабкість інших, еквівалент – *У чужому оці смітинку бачить, а в своєму колоду не помічає*), *थोथा चना बाजे घाना।* (дослівно – Порожній грам гучно звучить, еквівалент – *Порожня бочка сильніше гримить*), *लालच बुरी बला है।* (дослівно – Жадність – це поганий корінь, еквівалент – *Скупість – корінь зла*), *दूर के ढोल सुहावने लगते हैं।* (дослівно – Звук далеких барабанів здається приємним, еквівалент – *Не все те золото, що блищить*), *ऊंट के मुंह में जीरा।* (дослівно – Зернятко кмину в роті верблюда, еквівалент – *Краплина в морі*), *ओस चाटने से प्यास नहीं बुझती।* (дослівно – Злизавши росу, спрагу не вгамуєш, еквівалент – *Кошиком моря не вичерпаєш*), *रात की नीयत हराम।* (дослівно – Ніч поганий радник, еквівалент – *Ранок мудріший від вечора*), *चोर – चोर मौसेरे भाई।* (дослівно – Злодії кузени один до одного, еквівалент – *Пізнає свиня своє поросся*), *बिल्ली के श्रापे छीका नहीं*

टूटता / (дослівно – Молочний глечик не тріскається від одного бажання кошеля, еквівалент – *Нездійснена мрія*), *लोहे को लोहा काटता है* / (дослівно – Залізо гострить залізо, еквівалент – *Клин клином вибивати треба*), *शक का इलाज तो हकीम लुक्मान के पास भी नहीं था* / (дослівно – Немає ліків від сумніву, еквівалент – *Сумніви роз'їдають душу*), *आप मरे बिना स्वर्ग नहीं दिखता* / (дослівно – Поки не помреш, не зможеш побачити рай, еквівалент – *Не пізнавши біди, не пізнаєш і ціну щастя*), *एक हाथ से ताली नहीं बजती* / (дослівно – Однією рукою не аплодують, еквівалент – *У сварці винні двоє*), *भैंस के आगे बिन बजाना* / (дослівно – Грати на флейті навпроти буйвола, еквівалент – *Кидати бісер перед свинями*), *आज का साग कल का मुर्गे से अच्छा है* / (дослівно – Сьогодні зелені овочі краще, ніж курка завтра, еквівалент – *Краще горобець в руці – ніж лелека в небі*), *याली पुलाव पकाना* / (дослівно – Готувати плов у своїй уяві, еквівалент – *Надхмарні замки будувати*), *दो घरों का मेहमान भूखा* / (дослівно – Гість, який хоче побувати одночасно в двох будинках залишається голодним, еквівалент – *Не женись за двома зайцями – жодного не спіймаєш*), *गई इज्जत वापस नहीं आती* / (дослівно – Честь не повертається, еквівалент – *Втрачена репутація важко відновлюється*), *ममता के हजार दांत होते हैं* / (дослівно – Материнське кохання збереже від всіх бід, еквівалент – *Материнське кохання не знає страху*), *बिना अपने मरे स्वर्ग नहीं दिखाई पड़ता* / (дослівно – Ти не можеш побачити рай, не померши, еквівалент – *Якщо хочеш, щоб справа була добре зроблена, зроби її сам*), *अकेला चना भाड़ नहीं फोड़ सकता* / (дослівно – Один нут не прорве стручка, еквівалент – *Перша ластівка весни, літа не приносить*), *सीधी उंगली से घी नहीं निकलता* / (дослівно – Не зігнувши пальцю, топлене масло не здобудеш, еквівалент – *Треба нахилитися, щоб з криниці води напитися*), *दूध का जला छाछ को भी फूँक-फूँक कर पीता है* / (дослівно – Хтось обпікшись гарячим молоком навіть маслянку п'є з обережністю, еквівалент – *Обпікшись на молоці, дмухатимеш і на воду*).

Якщо говорити про прислів'я та приказки, що виступають як складносурядні речення можна навести приклади такі як: *चार दिन की चांदनी फिर अँधेरी रात।* (дослівно – Чотири дні місячного світла перед послідовністю темних ночей, еквівалент – *Короткочасна сенсація*), *कभी नाव गाड़ी पर, कभी गाड़ी नाव पर।* (дослівно – Коли човен на машині, коли машина на човні, еквівалент – *Життя сповнене успіхів та невдач*), *नज़रों से दूर दिल से दूर।* (дослівно – З очей геть, з серця геть, еквівалент – *Зникне з очей, зійде з думки*), *नाम बड़े दर्शन थोड़े।* (дослівно – Ім'я величне, малий на вигляд, еквівалент – *Гучні назви, а подивитись нема на що*), *दाल में नमक सच में झूठ।* (дослівно – В каші – сіль, в правді – брехня, еквівалент – *Немає правди без брехні*), *मुख में राम – राम बगल में छुरी।* (дослівно – Бог на язиці, в кармані ніж, еквівалент – *М'яко стеле, та твердо спати*), *पूरी न सही अधि सही।* (дослівно – Повністю не правильно, наполовину правильно, еквівалент – *Краще хоч що-небудь ніж нічого*), *गुरु गुरु विद्या सिर सिर ज्ञान।* (дослівно – Кожен вчитель дає певні знання, кожна голова додає розуму, еквівалент – *Що голова, то й розум*), *रोज कुआँ खोदना, रोज पानी पीना।* (дослівно – Копай колодязь щодня, щоб пити щодня, еквівалент – *Щоб рибу їсти, треба у воду лізти*), *दरिया में रहना और मगरमच्छ से दुश्मनी।* (дослівно – Жити в річці і ворогувати з крокодилем, еквівалент – *Важко жити в Римі і вести бій зі священником*).

Також можна навести приклади прислів'їв та приказок, які виступають як складнопідрядні речення: *दुश्मन सोये न सोने दे।* (дослівно – Ворог заснув, спати не дає, еквівалент – *Ворог спокою не дає, навіть коли спить*), *जैसी करनी वैसी भरनी।* (дослівно – Що посієш, то й збереж, еквівалент – *Що посієш, те й пожнеш*), *खूबसूरत वो जो खूबसूरत काम करे।* (дослівно – Красивий той, хто гарно працює, еквівалент – *Не той гарний, хто лицем пригожий, а той хороший, хто для справи придатний*), *अगर आप सुखी तो दुनिया सुखी।* (дослівно – Ти щасливий, світ щасливий, еквівалент – *Якщо*

щасливий ти, то щасливий весь всесвіт), *अगर तन सुखी तो मन सुखी।* (дослівно – Щасливе тіло, душа щаслива, еквівалент – *Якщо здорове тіло, то й душа щаслива*), *अंत भला तो सब भला।* (дослівно – Що закінчується добре, то добре, еквівалент – *Все добре, що добре кінчається*), *जो दूसरों के लिए गड्ढा खोदता है, भगवान उसके लिए खाई खोदता है।* (дослівно – Хто для інших копає яму, Бог для нього копає канаву, еквівалент – *Не рий іншому ями, бо сам у неї впадеш*), *जो गरजते हैं वो बरसते नहीं।* (дослівно – Хто багато говорить, той мало робить, еквівалент – *Якби йому довгий хвіст, то сам би собі боки повідбивав*), *जब लक्ष्मी तिलक करती हो, पट्टी मुंह धोने नहीं जाना चाहिए।* (дослівно – Коли Богиня Лакшмі наносить тілак, не потрібно бігти й вмивати лице, еквівалент – *Коли є можливість, треба скористатися нею, а бо ж ви її втратите*).

2.2. Тематика прислів'їв мови гінді

Прислів'я та приказки становлять важливу частину мовного багатства кожного народу. Вони є одним з найдавніших жанрів фольклору, його найбільш активною складовою, найтісніше пов'язаною з життям. І хоча прислів'я і приказки в той час – і найлаконічніші фольклорні форми, за суттю своєю це — повноцінні художні твори в мініатюрі, де «словам тісно. а думкам простору» [38, с. 5].

Свій початок прислів'я і приказки беруть у сивій давнині. Перші прислів'я з'явилися у ті часи, коли люди об'єднувалися в громади і потребували певних правил, законів свого співжиття. І ці перші прислів'я були своєрідним моральним і правовим кодексом народу, їх завчали і передавали з покоління в покоління. Скарбниця народної мудрості наповнювалася впродовж багатьох століть, і у прислів'ях та приказках відбивалися різні суспільні відносини та погляди людей. Багато прислів'їв

самі за себе промовляють. коли і в яких умовах вони виникли. Проте точно визначити період створення того чи іншого прислів'я і приказки: а надто ж тих, в яких не відбита епоха і які позначені безсюжетністю й алегоричністю, доволі важко. Одні прислів'я і приказки дедалі більше утверджувалися, уточнювалися, змінювалися відповідно до умов життя суспільства, шліфувалися з погляду художньо-виражальних засобів, досягаючи сконцентрованості змісту і довершеності форми, і міцно закріплювалися у повсякденному мовному вжитку; інші поступово відсіювалися, переходили у пасивний фонд, багато які не здолали опору часу і взагалі загубилися у плині століть, декотрі змогли прилаштуватися до змінених життєвих обставин і сприймаються по-новому [38, с. 5].

Тематика прислів'їв і приказок мови гінді різна, вони надзвичайно багаті своїм змістом: афористична творчість народу не лише стисло й точно фіксує певний рух думок, почуттів, спостережень, міркувань, прагнень і сподівань, але й виявляє властивий народові допитливий розум, реалістичне розуміння життєвих явищ та здатність оцінювати їх з допомогою легкої іронії. Саме у прислів'ях та приказках виявляється народна мудрість, втілюються своєрідні національні риси того чи іншого народу його характер, мораль, душа, ментальність. Нема таких сфер життя, які не знайшли б своє висвітлення у прислів'ях і приказках. Це й дає змогу нині на їхній основі скласти уявлення про життя і духовний світ народу протягом багатьох віків, дізнатися, як народ думає, що він засуджує, що звеличує, над чим сміється, від чого плаче, якими принципами керується та якими ідеалами надихається [4, с. 12].

Більшість прислів'їв і приказок в мові гінді склалися багато століть тому, хоча. звичайно ж, процес їх творення триває й нині. Вони увібрали в себе особливості історичного розвитку, культури й побуту народу, вони є зазвичай типологічним узагальненням, дидактичним висновком, філософською сентенцією. Моральна настанова чи роз'яснення якогось

явища набувають у прислів'ях виразної форми завдяки сконцентрованій думці, тонкому гумору, інакомовності, порівнянням, гіперболам [4, с. 12].

Особливий вид народної поетичної творчості, прислів'я і приказки небезпідставно можуть сприйматися як пам'ятки не лише літератури, а й історії, філософії, логіки, мови, - адже вони дають поживу для дослідницької думки представників різних гуманітарних наук. Звертаючись до паремістичного, історики фіксують зміни у традиціях і звичаях, у матеріальній і духовній культурі народу: етнографи і фольклористи намагаються встановити зв'язок між змістом паремій та національним характером; психологи на їхній основі досліджують певні особливості людського мислення; лінгвісти скеровують свою увагу на мовний склад та принцип будови прислів'їв; нарешті, літературознавці своєрідну природу їхніх символів та метафор [4, с. 7].

Узяті поза конкретною ситуацією чи контекстом, прислів'я і приказки, попри їхню милозвучність і чіткість логічної організації думки, іноді можуть справити враження сухих і дещо відсторонених істин. В реальному житті та в літературному тексті зміст прислів'я зумовлений на ситуацією, і саме в ній звична здавна паремія виявляє свою багатозначність і виразність і, зрештою, стверджує свою життєвість. Прислів'я і приказки побутують і в усній формі, додаючи виразності й барвистості мові кожної людини, і в писемній: у художній літературі – як елемент авторського стилю, як засіб індивідуалізації мови персонажа, в публіцистиці йому певного забарвлення і емоційного відтінку. Писемна література повсякчас збагачується, щедро черпаючи з паремістичного фонду; з іншого боку, має місце і зворотний процес, – з появою писемності влучні, афористичні вислови з художніх та філософських творів переходять у прислів'я і, втрачаючи своє авторство, поширюються як анонімні [4, с. 7].

У прислів'ях та приказках мови гінді, як і у прислів'ях і приказках інших народів, втілено мудрі спостереження над людиною і природою, дано влучну оцінку суспільним явищам, взаєминам людей, їхній поведінці і рисам

характеру, у сконцентрованій формі зосереджені філософські узагальнення, глибокі думки і судження індійського народу, багатовіковий суспільний досвід, світовідчуття і світогляд багатьох поколінь. Поряд із специфічними, національними, що здебільшого стосуються побуту, звичаїв та історії народу. в прислів'ях гінді багато загальнолюдських мотивів. Через це вони мають багато спільного з прислів'ями інших народів, зокрема й українськими. Спільні вони насамперед змістом, висловленою в них мораллю.

Віктор Балін у своїй книжці розповідає про тематику прислів'їв мови гінді. Індійські прислів'я та приказки, як і прислів'я та приказки інших народів, закарбували в собі ситуації і стосунки, притаманні загалом для будь якого людського суспільства. Ось чому серед них можемо знайти і такі, що повністю або почасти збігаються з прислів'ями, створеними іншими народами світу. У них втілені подібні загальнолюдські ідеали й норми поведінки, піддаються осуду або висміюються загальновідомі вади і слабкості, містяться спостереження над схожими деталями життя та побуту. Як зазначає автор, водночас індійські прислів'я та приказки відображають своєрідність життя народів Індії, країни, на величезній території якої численні народності й етнічні групи перебували у різних природних, в часто густо і в різних соціальних умовах. Це спричинило конкретний зміст і коло образів, використаних у прислів'ях та приказках. У них зримо присутні риси побуту, матеріальної культури і способу мислення, властивих і хліборобові просторих рівнин, і скотареві пустелі, і жителю гімалайських узгір'їв, і рибалці з океанського узбережжя. Афоризми та повчальні висловлювання здавна відомі в Індії під назвою «субгашіта» (дослівно – «гарне мовлення»). Досить часто їх об'єднували в окремі збірники, а деякі автори самі створювали цикли коротких віршів аналогічного змісту [4, с. 7].

Серед прислів'їв, які говорять про те, що людина повинна бути чесною, правдивою і великодушною, є чимало й таких, які прямо пов'язують ці якості з освітою та знаннями. В одному з прислів'їв як символ мудрості називається лебідь. Цей птах, відповідно з індійськими повір'ями, настільки мудрий, що з

суміші молока і води здатен випити лише молоко. Всі життєві блага досягаються працею. Працелюбний індійський народ втілює цю істину в прислів'ях та приказках, які багато в чому збігаються з прислів'ями та приказками на цю тему в інших народів. В прислів'ї відбилося народне уявлення про працелюбність цього птаха [59, с. 5]. Наприклад: *कौआ चला हंस की चाल, भूल गया अपनी भी चाल* (дослівно – Ворона втратила свою ідентичність, через імітування лебедя, еквівалент – *Той, хто вдається іншим ніколи не буде самим собою*), *हंस कभी कीचड़ नहीं खाता* (дослівно – Лебідь не їсть бруд, еквівалент – *Лев мишей не давить*).

Благородство справжньої дружби і, навпаки, небезпека, яку може накликати ненадійний друг — надзвичайно поширена фольклорна тема. Також про безпросвітне життя трудової людини складено сотні прислів'їв. Вона страждає від злиднів, від визисків можновладців, від природних стихій. Не випадково тому в народних висловлюваннях інколи звучить мотив страждання, приреченості, покірливості жорстокій долі. За довгі століття безправ'я та принижень, на які був приречений простий народ, таких прислів'їв з'явилося чимало. Та поряд з ними було складено й веселі, дотепні прислів'я, в яких іскриться нев'янучий оптимізм, висловлюється віра в краще майбутнє [4, с. 8].

Простим людям завжди була чужа релігійна міжусобиця, яку роздмухували в своїх корисливих цілях релігійні фанатики. З іншого боку, можна бачити, як часто висміюється у прислів'ях скнарість, недолугість, хабарництво служителів культу, жерців-брахманів і мулл, усіляких аскетів, факірів та святих. Давні індійські прислів'я та приказки живуть і сьогодні повнокровним життям. Роблячи яскравою і образною живу розмовну мову, вони також збагачують писемну літературу всіх народів країни. Як національний скарб, вони входять в загальносвітовий фонд культурного спадку людства [4, с. 8].

Конденсуючи народний досвід, прислів'я орієнтовані своїм змістом майже повністю на людину – риси її характеру, дії, відносини в сім'ї, колективі та суспільстві і т.д. Тому серед прислів'їв неважко виділити тематичні групи: прислів'я про любов та дружбу, чесність, лід, розум, а також прислів'я, що відображають побут народу, хоча чітких меж між такими тематичними групами провести не можна [55, с. 35].

2.2.1. Тематичні групи прислів'їв та приказок мови гінді. Раджешвар Прасад Двіведі зазначив, що прислів'я та приказки мови гінді дуже різноманітні за своїм змістом і охоплюють всі сторони життя людей і відображають загальнолюдські цінності і досвід, накопичений народом століттями. В прислів'ях знаходить узагальнення життєвий і соціально-історичний досвід народу; їх влучність, зрозумілість пояснює популярність цієї групи ідіоматики. Прислів'я та приказки можна умовно поділити на кілька тематичних груп, де значення змісту паремій можна зрозуміти лише після переосмислення окремих її компонентів [68, с. 8].

Значний інтерес представляють групи, що репрезентують:

1. Риса характеру, вчинки людей, відносини у сім'ї, колективі та суспільстві, наприклад:

दुश्मन सोये न सोने दे (дослівно – Ворог заснув, спати не дає, еквівалент – *Ворог спокою не дає, навіть коли спить*),

नाम बड़े दर्शन थोड़े (дослівно – Ім'я величне, малий на вигляд, – еквівалент – *Гучні назви, а подивитись нема на що*),

खूबसूरत वो जो खूबसूरत काम करे (дослівно – Красивий той, хто гарно працює, еквівалент – *Не той гарний, хто лицем пригожий, а той хороший, хто для справи придатний*),

लालच बुरी बला है (дослівно – Жадність – це поганий корінь, еквівалент – *Скупість – корінь зла*),

जो दूसरों के लिए गड्ढा खोदता है, भगवान उसके लिए खाई खोदता है। (дослівно – Хто для інших копає яму, Бог для нього копає канаву, еквівалент – *Не рий іншому ями, бо сам у неї впадеш*),

ईमानदारी सबसे अच्छी बात है। (дослівно – Чесність – найкраща річ, еквівалент – *Чесність найкраща політика*),

दूसरों का ऐब बड़ी जल्दी दिखती है। (дослівно – Людина швидко бачить слабкість інших, еквівалент – *У чужому оці смітинку бачить, а в своєму колоду не помічає*),

ममता के हज़ार दांत होते हैं। (дослівно – Материнське кохання збереже від всіх бід, еквівалент – *Материнське кохання не знає страху*),

मुख में राम – राम बगल में छुरी। (дослівно – Бог на язиці, в кармані ніж, еквівалент – *М'яко стеле, та твердо спати*),

जो गरजते हैं वो बरसते नहीं। (дослівно – Хто багато говорить, той мало робить, еквівалент – *Якби йому довгий хвіст, то сам би собі боки повідбивав*),

चोर – चोर मौसेरे भाई। (дослівно – Злодії кузени один до одного, еквівалент – *Пізнає свиня своє порося*),

एक हाथ से ताली नहीं बजती। (дослівно – Однією рукою не аплодують, еквівалент – *У сварці винні двоє*),

भैंस के आगे बिन बजाना। (дослівно – Ґрати на флейті для буйвола, еквівалент – *Кидати бісер перед свинями*),

अंडा सिखावे बच्चे को कि चीं-चीं मत कर। (дослівно – Не кричить на дітей, що вчать яйця, еквівалент – *Яйця курей не вчать*),

अंधों में काना राजा। (дослівно – Серед глухих король вуха, еквівалент – *Молодець проти овець*),

तरकश में कई तीर होना। (дослівно – Мати декілька стріл в сагайдаку, еквівалент – *Гостре словечко коле сердечко*),

तलवार का घाव भरता है पर बात का नहीं। (дослівно – Рана від мечу заживає, але від слова – ні, еквівалент – *Важку рану залікуєш, а погану славу – ні*),

दाई से पेट नहीं छिपाया जा सकता। (дослівно – Неможливо заховати живіт від акушерки, еквівалент – *Бути відкритим та відвертим*),

अपना उल्लू सीधा करना। (дослівно – Рівняти свою сову, еквівалент – *Дбати лише про свої інтереси*),

पहले अपने, पीछे पराए। (дослівно – Спочатку свої, потім чужі, еквівалент – *Хто рідніший, той і цінніший*),

बड़े बोले का सिर नीचा। (дослівно – Голова, того хто гучно говорить опущена, еквівалент – *Гордість – ознака швидкого падіння*).

2. Прислів'я та приказки про любов, дружбу, чесність, лінь, розум, а також такі, що віддзеркалюють побут.

प्रेम अंधा होता है। (Дослівно – Любов буває сліпою, еквівалент – *Любов сліпа*),

नज़रों से दूर दिल से दूर। (дослівно – З очей геть, з серця геть, еквівалент – *Зникне з очей, зійде з думки*).

बेकार दिमाग शैतान का घर। (дослівно – Безкорисний мозок – будинок демона, еквівалент – *Невгодний розум – будинок диявола*),

जो सभी का मित्र होता है वह किसी का मित्र नहीं होता। (дослівно: Той, хто друг для всіх, ні для кого не друг, еквівалент – *Той, хто дружить зі всіма, не дружить ні з ким*),

समय पर काम आने वाला ही सच्चा मित्र होता है। (дослівно – Справжній друг той, хто прийшов допомогти вчасно, еквівалент – *Друзі пізнаються в біді*),

हाथ नहीं चलाओगे, तो पेट नहीं भरेगा। (дослівно – Руки не простягнеш, живіт не наповниться, еквівалент – *Не навчишся плавати, поки в вуха води не набереш*),

खाली दिमाग शैतान का अड्डा। (дослівно – Пустий мозок – приют для диявола, еквівалент – *Від безділля до проступку один крок*),

काला अक्षर भैस बराबर। (дослівно – Чорна літера і буйвол схожі один на одного, еквівалент – *Неосвічена людина*),

ठोकर खाकर ही अकाल आती है। (дослівно – Лише спотикнувшись приходить розум, еквівалент – *Повів коня кувати, як кузня згоріла*),

अंधों में काना राजा। (дослівно – Серед глухих король вуха, еквівалент – *Молодець проти овець*),

अकाल बड़ी कि भैस। (дослівно – Голод більше чи буйвол, еквівалент – *І сила перед розумом никне*),

ठोकर खाकर ही अक्ल आती है। (дослівно – Лише спотикаючись приходить мудрість, еквівалент – *Якби той розум спереду, що тепер іззаду*),

अंधे को अँधेरे में बहुत दूर की सूझी। (дослівно – Сліпому в темряві все далеко, еквівалент – *Голова як казан, а розуму ні ложки*),

दाल में नमक सच में झूठ। (дослівно – В каші – сіль, в правді – брехня, еквівалент – *Немає правди без брехні*),

नीम हकीम खतरा – ए – जान। (дослівно – Некваліфікований доктор небезпечний для життя, еквівалент – *Всяке напівзнання гірше всякого незнання*),

गुरु गुरु विद्या सिर सिर ज्ञान। (дослівно – Кожен вчитель дає певні знання, кожна голова додає розуму, еквівалент – *Що голова, то й розум*).

एक हाथ से ताली नहीं बजती। (дослівно – Однією рукою не аплодують, еквівалент – *У сварці винні двоє*),

आँखों का तारा। (дослівно – Зірка очей, еквівалент – *Зіниця ока, світ очей*).

Висновки до Розділу II

У другому розділі ми зазначили, що прислів'я є обов'язково граматично та інтонаційно оформлене судження і співвідноситься не з

словом, в основі якого лежить певне поняття, а з реченням. Було наведено декілька прикладів прислів'їв та приказок мови гінді на позначення ствердження та заперечення, рекомендації, поради. Нами були розглянуті семантичні та структурні особливості прислів'їв та приказок, а також різниця в семантичному обсязі паремій. Досить типовими моделями прислів'їв та приказок є прості непоширені речення, що складаються лише з головної пари. Художня виразність і емоційна наснага прислів'їв та приказок підсилюється такими стилістичними засобами, як ритмічність і римування окремих компонентів, повтор однокореневих слів чи одно структурних словосполучень. Велику роль в прислів'ях грають повтори, різноманітні форми тавтології.

Прислів'я та приказки мови гінді є в оповідальній формі, а питальні та окличні конструкції для них не є характерними. Розглянувши структурні особливості прислів'їв мови гінді за типом речення, можна зробити висновок, що велика кількість прислів'їв на мовою гінді постають як просте речення, невелика кількість прислів'їв постають як складнопідрядне речення та незначна кількість прислів'їв остає як складносурядне речення.

Індійські прислів'я та приказки відображають своєрідність життя народів Індії, країни, на величезній території якої численні народності й етнічні групи перебували у різних природних, і в різних соціальних умовах. Це спричинило конкретний зміст і коло образів, використаних у прислів'ях та приказках. У пропонованій роботі прислів'я мови гінді представлені на різну тематику: побут людей, доброчесність, мудрість, доблесть, чесність та мужність.

У більшості українських словників та в індійських фразеологічних словниках прислів'я розташовані в алфавітному порядку з поясненнями їх значенням та з прикладами їх використання.

Тематика прислів'їв і приказок мови гінді різна, вони надзвичайно багаті за своїм змістом. У прислів'ях мови гінді зустрічаються назви предметів побуту, тварини, імена Богів, які популярні серед населення Індії.

У другому розділі, було розроблено тематичні групи прислів'їв і приказок мови гінді, такі як риси характеру, вчинки людей, відносини у сім'ї, колективі та суспільстві та прислів'я та приказки про любов, дружбу, чесність, лід, розум, а також такі, що віддзеркалюють побут.

РОЗДІЛ III. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИСЛІВІВ І ПРИКАЗОК

3.1. Особливості відтворення структурно-семантичної побудови прислів'їв та приказок мови гінді

Одним з елементів культури, який допомагає нам усвідомити національну самобутність країни є паремії. Паремії цікаві тим, що в них відбивається думка не однієї людини, а народна оцінка життя, народний досвід та розум в них реалізує естетичні, пізнавальні та дидактичні потреби суспільства те, що В. фон Гумбольдт у свій час називав народним духом. Він вважав, що паремії можна розглядати, як сховище відомостей про народне життя, як дзеркало, що відображає не тільки побут, але і історію та вірування англійського народу [14, с. 43].

Перекладознавча наука ще не має у своєму розпорядженні досить повних теоретичних уявлень про структурно-семантичні особливості паремійних одиниць. Розмаїття паремій за формою і змістом, походженням і художньо-образною структурою створює ряд труднощів при їх збиранні, вивченні, класифікації та перекладу. Дослідженням паремій, з'ясуванням їх історії та значення, займалося багато дослідників різних країн: Н.М.Амосова, В.Г.Архангельський, Л.А.Булаховський, О.В.Кунін, Ф.М.Медведев, С.І.Ожегов, Л.Г.Скрипник, В.Н.Телія, М.М.Шанський, В.Феліцинта та інші. Зокрема, вивчалось їхнє походження, еволюція форми та змісту (М.М.Пазяк), тематичне розмаїття (В.І.Даль, Г.Л.Пермяков), особливості структури і семантики (В.Г.Архангельський, А.Крікманн), особливості клішування, образності, поетичної структури (Г.Л.Пермяков) [43].

Прислів'я розглядаються як один із основних «кодів» культури, як «мова віками сформованої буденної культури», яка передається з покоління в покоління і відображає усі категорії та установки життєвої філософії народу

– носія мови [55, с. 219, с. 241].

Національна специфіка прислів'їв найбільш яскраво виражається при зіставленні різних мов. Українці та індійці живуть у різних соціальних та природних умовах, і мають різну історію, релігію, мораль і т.д. Тому кожен із цих народів має свої власні світоглядні і поведінкові стереотипи, історичні традиції, спосіб та уклад життя, що точно та влучно проявляються у прислів'ях.

Отже, прислів'я, приказки, ідіоматичні вирази у творах словесного мистецтва постають важливими засобами відтворення національного колориту. Умовно виділяємо дві групи: нейтральні та національні забарвлені словосполучення. Нейтральні прислів'я, а також приказки та ідіоматичні вирази, що мають загальний характер, утворилися внаслідок взаємодії матеріального та духовного розвитку народів, шляхів становлення мислення. Таким чином, нейтральні фразеологізми – результат спільності законів мислення. Вони існують в усіх мовах світу. Разом з тим національний характер не міг не знайти своє відображення у сфері мови. Найяскравіше він проявляється в утворенні паремій, в яких граматично та семантично синтезується життєвий досвід народу [29].

Переклад таких національно забарвлених фразеологізмів як прислів'я та приказки створює значні труднощі. Тут важливо не лише зберегти смисл висловлювань, які підлягають інтерпретації, але й не порушити характер національної основи тексту. Приступаючи до перекладу того чи іншого художнього твору, реципієнт повинен вникнути в авторський стиль, його атмосферу, відчувати усі найтонші особливості першотвору. Адже одним із елементів стильової парадигми автора постає вживання паремій. Проблема відтворення їхніх семантико-стилістичних функцій тісно пов'язана з розумінням адекватності відтворення, «яке базується на вимозі не формальної, а функціональної точності» [26, с. 175].

Суть адекватності, за словами Р.П.Зорівчак, полягає в тому, що оригінал доцільно розглядати як систему, а не як суму елементів, як

органічну цілість, а не як механічне сполучення складників. Завдання перекладу – це не копіювання усіх елементів тексту, структур оригіналу, а схоплення їхніх функцій і відтворення їх засобами мови мети [26, с. 175].

Прислів'я – це виражений структурою речення народний вислів повчального змісту (буквального чи алегоричного плану), характерною рисою якого є його синтаксична завершеність. Прислів'я – обов'язково граматично та інтонаційно оформлене судження і, як таке, співвідноситься не зі словом, в основі якого лежить певне поняття, а з реченням [9].

Адекватне відтворення прислів'їв і приказок складає особливу перекладацьку проблему. На відміну від лексичних одиниць, фразеологізмів, еквівалентних слову, у прислів'їв і приказок образний зміст, тобто їх внутрішня форма зберігає свою значущість. Носії мови не лише знають сенс прислів'я і ситуації, в яких її слід вживати, але і сприймають образ, метафору чи порівняння, що формує прислів'я. Звичайно, початкові реалії, пов'язані з виникненням прислів'я, забуваються. Але двоплановість прислів'їв зберігається. Їх прямиий сенс і сенс переносного значення співіснують. Сенс вільного поєднання, що лежить в основі прислів'я, і зміст образного значення актуалізуються в мові. Тому перекладачу важливо передати ці обидва компоненти: і сенс прислів'я, і метафоричний зміст [33, с. 11].

Знання основних способів перекладу прислів'їв і приказок – другий крок до подолання проблем у їх перекладі.

Адекватний переклад – це відтворення як змісту, так і форми оригіналу засобами іншої мови. Адекватність, тобто рівноцінність оригіналу, невіддільна від точності і досягається шляхом граматичних, лексико-фразеологічних і стилістичних замін, які створюють рівноцінний ефект. Сутність адекватного перекладу полягає у використанні замін і відповідностей [44, с. 21].

Т.Р.Левицька, А.М.Фітерман з точки зору перекладу поділяють прислів'я та приказки на три групи:

1). Прислів'я, які повністю співпадають з прислів'ями мови перекладу і за змістом, і за формою.

2). Прислів'я, які співпадають за змістом, але не співпадають за образом, який лежить в їх основі.

3). Прислів'я, які не мають відповідників у мові перекладу. Вони перекладаються або описовим способом, або за допомогою прислів'я, створеного перекладачем [44, с. 106].

Р.П.Зорівчак поділяє способи відтворення прислів'їв на фразеологічні (еквівалентні) та безеквівалентні. До фразеологічних способів належать повні та часткові еквіваленти, до безеквівалентних – описовий переклад та калькування [26].

Нагадаємо, що прислів'я визначаються як закріплені у мові стійкі образні судження, які мають повчальний зміст, виражають певну мораль та часто мають звуко-ритмічну організацію. З огляду на ці ознаки прислів'їв, В.В.Виноградов [12, с. 185] виділяє п'ять можливих типів перекладу прислів'їв:

1) повним відповідником (еквівалентом), коли в мові перекладу є прислів'я, яке рівнозначне за змістом, функцією та стилістичними характеристиками прислів'ю в мові оригіналу. Метафора, закріплена в прислів'ї, повинна спиратися на ідентичні образи. Повні еквіваленти часто зустрічаються у так званих інтернаціональних прислів'ях та крилатих висловах, які беруть свій початок від міфічних або біблійних джерел [12, с. 185];

2) частковим відповідником, коли прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю мови оригіналу за змістом, функцією та стилістичним забарвленням, але відрізняється своїм образним значенням.

3) при передачі прислів'їв нерідко використовується прийом калькування. Прислів'я відтворюється майже дослівно, але контекст підказує реципієнту, що він має справу зі стійким зворотом [12, с. 186];

4) так званім «псевдодослівним» відповідником, коли перекладач вважає за потрібне вжити прислів'я мови оригіналу, або при відсутності в мові перекладу повного або часткового еквіваленту. В цьому випадку перекладач «винаходить» прислів'я та відтворює без модифікацій або з незначними змінами образний зміст прислів'я оригіналу, таким чином зберігаючи його зміст [12, с. 190];

5) описовим перекладом, тобто шляхом переказу фразеологізму, який зумовлений відсутністю в мові перекладу необхідних відповідників та неможливістю калькування [12, с. 190].

Можливим є тлумачний переклад прислів'їв з вихідної мови на мову перекладу. Для правильного перекладу важливо зберегти значення з вихідної мови у мові перекладу. Якщо перекладач зміг зрозуміти значення прислів'я то він може передати його переклад декількома способами, в яких навіть після зміни слів зміст залишається незмінним

Загалом панує думка, що, оскільки у пареміологічних одиницях часто міститься метафоричний елемент, то їх не можна перекладати дослівно. У багатьох випадках вони мають явно виражене національне забарвлення, що призводить до того, що паремії часто не мають абсолютних відповідників в іншій мові. Складність перекладу прислів'їв та приказок полягає у тому, що перекладач повинен уміти їх розпізнати і підшукати відповідний український варіант [29, с. 3].

З точки зору перекладу приказок та прислів'їв, Кочерган М. розділяє їх на 3 групи [42, с. 41].

До першої групи відносяться такі прислів'я й приказки, які повністю співпадають з українськими — і за змістом, і за формою, тобто за образом, що описується або за складовими компонентами.

До другої групи належать прислів'я і приказки, які співпадають за змістом, але не співпадають за образом, який лежить в їх основі.

При перекладі таких паремій рекомендується користуватися саме такими відповідниками, які закріпилися в мові, оскільки перекладач повинен

притримуватися принципу перекладу чогось звичного таким же звичним. У протилежному випадку приказка або прислів'я викличе у читача враження чогось несподіваного та оригінального.

До третьої групи відносяться приказки та прислів'я, які не мають відповідників в українській мові – ні за змістом, ні за образом. Вони перекладаються або описово, або за допомогою приказки, створеної перекладачем. У тих випадках, коли прислів'я і приказки мають чітко виражений національний характер, вони не можуть бути використані при перекладі, не зважаючи на те, що вони повністю співпадають за змістом.

У нашому дослідженні ми проаналізуємо переклад прислів'їв і приказок мови гінді на українську мову, використовуючи способи перекладу, запропоновані В.Виноградовим.

3.1.1. Складнощі перекладу прислів'їв та приказок. При перекладі прислів'їв з однієї мови на іншу виникають труднощі. Посилаючись на багатовіковий досвід спілкування народів, які розуміють, що кажуть та пишуть іншими мовами, хорошому перекладачеві необхідно не тільки розуміти зміст тексту, що перекладається, а й володіти багатством фраз тієї мови, на яку він перекладає. В різних мовах свої закони: різний порядок побудови речень. Труднощі перекладу з однієї мови на іншу є завжди, тому що мова вважається частиною культури. Необхідно передати як лаконічність мови, так і її багатий зміст. Ускладнення в перекладі також з'являються через багатозначність слова, його співвідношення з синонімією та омонімією, поліморфізмом слова, тобто наявністю в нього кількох граматичних форм. При перекладі важливо зрозуміти смисловий та емоційний зміст слова в мовленні з усіма відтінками значення.

Але зазначені способи перекладу паремій не завжди відповідають змісту та образності оригіналу, а також їх лексико-граматичній структурі. Адже, як українські так і прислів'я та приказки мови гінді характерні лише тій мові, в якій вони були створені, і розкривають особливості звичаїв та

культури свого народу. Ж.Г.Мацак зазначає, що при перекладі перед перекладачем часто постає проблема неможливості точно передати експресивне, емоційне забарвлення образності, національний колорит, що значно ускладнює сам процес перекладу та впливає на його якість. Серед головних труднощів перекладу паремій, які виділяє Ж.Г.Мацак [46, с. 7], можна визначити такі:

- відсутність відповідного прислів'я у мові перекладу;
- розбіжності в емоційній забарвленості та образності українських і відповідних англійських прислів'їв, або ж їх належність в одній мові до образних паремій, а в іншій – до тих, що не мають образу;
- етноспецифічність прислів'їв, їх відмінності у національній забарвленості (необхідність, з одного боку, збереження національного колориту, а з другого боку, певної локалізації, яка не була б занадто значною).

А отже, перекладаючи паремії (прислів'я або приказки) важливо враховувати труднощі їхнього перекладу, особливо важливим є підбір якомога наближеного відповідника, який би в повній мірі відповідав оригіналу. Проте перекладаючи пареміологічні одиниці слід керуватися й основними принципами перекладу лексичних засобів, а саме:

- орієнтуватися на контекст;
- дотримуватися стилістичної спрямованості;
- враховувати індивідуальний стиль автора;
- відповідність авторській інтенсивності;
- орієнтування на основний словниковий фонд;
- використання сталих фразеологічних одиниць;
- підбір слова, яке найбільш точно відображає реальну дійсність оригіналу.

Ураховуючи вище зазначене можна констатувати, що переклад пареміологічних одиниць повинен бути максимально адекватним до оригіналу, а також використовуючи образно-емоційні засоби перекладу у

прислів'ях та приказках творчо передавати відтінки їхнього настрою. Адже, вони становлять невід'ємний пласт народної філософії - скарбницю мудрості будь-якого народу, що відображають найширші обрії побуту народу, його історію, культуру, традиції, звичаї, вірування і водночас особливості світосприйняття, психіки, способу мислення, ментальності.

Складність при перекладі прислів'я полягає також в тому, що перекладацькі словники не містять багато прислів'їв. Часто у словниках немає прислів'їв, але якщо є, то настільки мало, що перекладач не має можливості використовувати це в своїй праці. Складність створення двомовних, трьохмовних словників прислів'їв полягає в їх перекладі, тому що багато слів мають синоніми та достатню кількість різноманітних значень. Тому навіть після багатьох зусиль, перекласти з однієї мови на іншу точне значення виразу часто не вдається.

Паремії мови гінді та української мов можуть бути подібними за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістичним забарвленням, та все ж значна частина гінді, і українських прислів'їв мають свої особливості, і відповідник у порівнюваній мові часто буває тільки приблизним. При порівнянні паремій характерним є визначення спільного асоціативного значення, аналогічність ситуації, у якій доречним є вживання прислів'я. Так, однією з характерних рис українських прислів'їв є те, що значна кількість повчальних елементів мають іронічний характер. Прислів'я та приказки можуть (і часто стають) джерелом фразеологізмів дієслівної чи іменної структури, у мовленні вони можуть вживатися вже як окремі дієслівні чи іменні фрази. У мовленні часто вживаються лише фрагменти прислів'їв, створюючи ефект алюзії – адже такі одиниці зазвичай добре асоціюються не просто з прислів'ям, а і з тією ситуацією, тим прагматичним значенням, яке воно має у повному вигляді. Оновлення (осучаснення) прислів'я чи простого фразеологізму, прив'язка його до будь-якої конкретної ситуації робить його більш експресивним.

Неметафоричні та добре знайомі й часто вживані прислів'я та приказки мови гінді, які мають повні еквіваленти в українській мові, зазвичай не становлять проблеми при перекладі. В той самий час велика кількість прислів'їв відзначається метафоричністю, має підтекст, переносне значення. Якщо такі прислів'я нам незнайомі й зустрічаються вперше, зрозуміти й перекласти їх дуже важко. Перекладач повинен бути добре обізнаним як з прислів'ями та приказками мови гінді, так і з українськими, щоб зуміти підібрати відповідний аналог чи еквівалент або бути впевненим, що такого аналогу немає, і використати описовий переклад чи «псевдослівний» відповідник.

Образна мова, яка містить метафори, ідіоми, прислів'я та приказки, є частиною повсякденного спілкування, частиною будь-якої мови. Для носіїв мови образні слова й вислови звичні й добре знайомі, а от для іноземців становлять велику проблему. Нерозуміння образної мови веде до непорозуміння у спілкуванні з носіями мови, труднощів при читанні та сприйманні мови на слух. Одним із шляхів розвитку розуміння образної мови є вивчення прислів'їв та приказок, так як у своїй більшості вони метафоричні [56, с. 175].

При спілкуванні можуть виникнути проблеми через нерозуміння перекладу того чи іншого прислів'я, тому що не кожне прислів'я можна перекласти дослівно. Якщо вам відомий переклад кожного окремого слова прислів'я, то це не завжди допоможе зрозуміти його в цілому, тому що значення всього прислів'я не має нічого спільного із значенням окремих його компонентів. Для перекладу прислів'я або приказки треба розуміти його метафоричне значення і правильно передати його зміст. Так само не можна вживати українські прислів'я та приказки, просто перекладаючи їх на мову гінді.

При перекладі прислів'їв та приказок обов'язково треба брати до уваги відмінності між культурами. Як відомо, індійська й українська культури відрізняються своїми традиціями, поглядами, світосприйняттям, що

зумовлює одну з найбільших проблем при перекладі. Реалії, ясні й зрозумілі носію мови, можуть бути абсолютно незрозумілими людині, для якої ця мова чужа. Завдання перекладача – намагатися зберегти культурну специфіку мови оригіналу в мові перекладу. Велика кількість прислів'їв і приказок мови гінді є етноспецифічними, такими, що мають яскраво виражене національне забарвлення.

3.1.2. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову повним відповідником (еквівалентом). Під еквівалентністю у теорії перекладу слід розуміти збереження відносної рівності змістовної, змістової, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації, що міститься в оригіналі і перекладі. Слід підкреслити, що еквівалентність оригіналу і перекладу – це, насамперед, спільність розуміння інформації, що міститься в тексті, включаючи й ту, що впливає не тільки на розум, але і на почуття реципієнта та яка не лише експліцитно виражена в тексті, але й імпліцитно віднесена до підтексту. Еквівалентність перекладу залежить також від ситуації породження тексту оригіналу і його відтворення в мові перекладу. Таке трактування еквівалентності відбиває повноту і багаторівневість цього поняття, пов'язаного із семантичними, структурними, функціональними, комунікативними, прагматичними та жанровими характеристиками. Причому всі зазначені в дефініції параметри повинні зберігатися в перекладі паремій, але ступінь їхньої реалізації буде різний в залежності від тексту, умов і способу перекладу [41, с. 78].

Повною відповідністю (еквівалентом) прислів'я перекладається тоді, коли в мові перекладу є відповідник, рівнозначний по сенсу, функції і стилістичним характеристикам прислів'ю оригіналу і співпадає з ним повністю або здебільшого по образному змісту. Іншими словами, метафора, поміщена в прислів'ях, повинна спиратися на ідентичні образи [52, с. 36]. Наведемо приклади перекладу прислів'їв та приказок шляхом повного відповідника [21, с. 115].

हमेशा आने वाला मेहमान अपना सम्मान खो देता है। (дослівно – Гість, що завжди приходить, втрачає свою повагу, еквівалент – *Частого гостя радо не зустрічають*),

जो सभी का मित्र होता है वह किसी का मित्र नहीं होता। (дослівно – Той, хто друг для всіх, ні для кого не друг, еквівалент – *Той, хто дружить зі всіма, не дружить ні з ким*),

कभी भी स्थगित न करें जो आज आप कर सकते हैं। (дослівно – Ніколи не відкладайте, що можете зробити сьогодні, еквівалент – *Не відкладай того, що можеш зробити сьогодні*),

पहले तोलो, फिर बोलो। (дослівно – Спочатку зваж, потім говори, еквівалент – *Спочатку думай, потім говори*),

अपवाद ही नियम का प्रमाण है। (дослівно – Виняток – доказ правила, еквівалент – *Виключення тільки підтверджує правило*),

हर काम का एक सही वक़्त होता है। (дослівно – В кожній роботі є правильний час, еквівалент – *Все добре в свій час*),

रत्यक्ष को प्रमाण की आवश्यकता नहीं होती। (дослівно – Для прямого не потрібно доказів, еквівалент – *Очевидне не потребує доказів*),

हर चमकने वाली चीज सोना नहीं होती। (дослівно – Кожна сяюча річ не є золотом, еквівалент – *Не все те золото, що блищить*),

भेड़ की खाल में भेड़िया। (дослівно – В овечій шкурі вовк, еквівалент – *Вовк в овечій шкурі*).

Аналізуючи структурні особливості цих паремій, їх автосемантичність, однозначність, зазначимо існування в змісті прислів'їв культурних концептів, які і дозволяють виділяти рамки їх використання. Граматична форма українських варіантів прислів'їв відповідає характеру їх змісту в мові гінді. Прислів'я, які перекладаються повним відповідником, мають переважно, структуру розповідних речень.

3.1.3. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову частковим відповідником. Частковим відповідником перекладається прислів'я, коли прислів'я або приказка мови перекладу еквівалентне прислів'ю мови оригіналу за сенсом, функцією і стилістичним забарвленням, але розрізняється своїм образним змістом [1, с. 26]. Наведемо приклади такого перекладу:

खोदा पहाड़ निकली चुहिया। (дослівно – Копав гору, вийшли миші, еквівалент – *Гора породила мишу*),

आज हमारी, कल तुम्हारी। (дослівно – Сьогодні наші, завтра ваші, еквівалент – *Сьогодні тобі, а завтра мені*),

आँखों का तारा। (дослівно – Зірка очей, еквівалент – *Зіниця ока, світ очей*),

बातों से पेट नहीं भरता। (дослівно – Живіт не годується розмовами, еквівалент – *Соловей піснями не ситий*),

तुम जो काम कर नहीं सकते उसमें हाथ मत डालो। (дослівно – Роботу, яку ти не можеш виконати, не прикладай до неї рук, еквівалент – *Не роби того, до чого не готовий*),

तिल का ताड़ बनाना। (дослівно – Робити з кунжуту пальму, еквівалент – *Робити з мухи слона*),

अंडा सिखावे बच्चे को कि चीं-चीं मत कर। (дослівно – Не кричить на дітей, що вчать яйця, еквівалент – *Яйця курей не вчать*),

दो घरों का मेहमान भूखा। (дослівно – Гість, який хоче побувати одночасно в двох будинках залишається голодним, еквівалент – *Не женись за двома зайцями – жодного не спіймаєш*),

लोहे को लोहा काटता है। (дослівно – Залізо гострить залізо, еквівалент – *Клин клином вибивати треба*),

शक का इलाज तो हकीम लुक्मान के पास भी नहीं था। (Дослівно – Немає ліків від сумніву, еквівалент – *Сумніви роз'їдають душу*).

Розібравши цей спосіб відтворення, можемо узагальнити, що з його використанням втрачається лексична відповідність. Бачимо, що досить частим є вживання метафори. Іншими словами, при перекладі за допомогою часткового відповідника, прислів'я мови перекладу залишається еквівалентним прислів'ю мови оригіналу по сенсу, функції і стилістичному забарвленню, але втрачає образну відповідність.

За структурно-семантичними особливостями, прислів'я – закінчені судження, які, як ми бачимо, мають дієслово та підмет, а приказки уявляють собою лише натяк на судження. Нами було з'ясовано також, що за допомогою підбору часткового відповідника образна основа паремій у перекладі зберігається, але з деякими змінами лексичного і граматичного характеру. При такому перекладі слід враховувати, що український образ повинен бути нейтральним щодо національного забарвлення [40, с. 24]. Як бачимо, паремії, які перекладаються частковим відповідником, за своєю структурою – лише розповідні речення.

3.1.4. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову калькуванням. При передачі прислів'їв нерідко використовується прийом калькування. Калька не піддається ніякій персональній ритмічній і метафоричній організації. Прислів'я відтворюється майже дослівно і сам контекст підказує, що читач має справу зі стійким зворотом, відтворним по оригіналу. Іноді навіть у самому авторському тексті є ввідні пояснення, що вказують на пареміологічну одиницю: «як говорить прислів'я», «як завжди говорять», «всім відомо, що» і тому подібне [1, с. 24]. Наведемо приклади перекладу паремій за допомогою калькування:

भेड़ की खाल में भेड़िया। (дослівно – В овечій шкурі вовк, еквівалент – *Вовк в овечій шкурі*),

आप सुखी तो दुनिया सुखी। (дослівно – Ти щасливий, світ щасливий, еквівалент – *Якщо щасливий ти, то щасливий весь всесвіт*),

तन सुखी तो मन सुखी। (дослівно – Щасливе тіло, душа щаслива, еквівалент – *Якщо здорове тіло, то й душа щаслива*),

रात की नीयत हराम। (дослівно – Ніч поганий радник, еквівалент – *Ранок мудріший від вечора*),

प्रेम अंधा होता है। (дослівно – Любов буває сліпою, еквівалент – *Любов сліпа*),

झूबते को तिनके का सहारा। (дослівно – Потопаючий хапається за соломинку, еквівалент – *І за соломинку вхопиться, хто топиться*),

संतोषं परमं सुखम्। (дослівно – Задоволення є найвищим щастям, еквівалент – *Задоволення – це щастя*),

दरख्त अपने फल से पहचाना जाता है। (дослівно – Дерево пізнається по плоду, еквівалент – *Всяке дерево пізнається зі свого плоду*).

У наведених прикладах, як бачимо, зберігається повна специфіка прислів'я чи приказки. Таким чином встановлено, що спосіб перекладу за допомогою калькування зберігає усі образні лексеми в їх початковій формі, у формі мови оригіналу. В багатьох вищезазначених прикладах, відсутні дієслова, тобто речення не є предикативними. За структурно-семантичними особливостями – це розповідні закінчені речення.

3.1.5. Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову «псевдодослівними» відповідниками. До «псевдодослівних» відповідників вдаються, коли перекладач вважає недоцільним використовувати наявні в мові відповідники або коли в ньому взагалі немає повного або часткового еквівалента прислів'я [2, с. 27]. У цьому випадку перекладач «винаходить» прислів'я, відтворюючи без модифікацій або з деякими змінами образний зміст оригінального прислів'я і, звичайно, зберігаючи його сенс. При створенні такого «псевдоприслів'я» використовуються образні і звуко-ритмічні засоби. Словосполучення лише стилізується під прислів'я. У читача має скластися враження, що створене прислів'я існує в мові перекладу або

що це іноземне прислів'я, відтворене засобами рідної мови із збереженням ознак прислів'їв, і їх характеристик. Відповідність, «псевдоприслів'я», – завжди результат творчого відтворення речення мови оригіналу, наприклад:

गंगा जी का धारा पाप काटने आरा। (дослівно – Течія Ганги відрізає гріхи як пила, еквівалент – *Течія Ганга гріхи відсікає як пила*),

पुरुषसिंह जे उद्यमी, लक्ष्मी ताकि चेरि। (дослівно – Богиня Лакшмі супроводжує підприємців, еквівалент – *Вдача супроводжує сміливих*),

ममता के हज़ार दांत होते हैं। (дослівно – Материнське кохання збереже від всіх бід, еквівалент – *Материнське кохання не знає страху*),

चार दिन की चांदनी फिर अँधेरी रात। (дослівно – Чотири дні місячного світла перед чередою темних ночей, еквівалент – *Короткочасна сенсація*),

बिल्ली के श्रापे छीका नहीं टूटता। (дослівно – Молочний глечик не тріскається від одного бажання кошени, еквівалент – *Нездійснена мрія*),

बंदर क्या जाने अदरक का स्वाद। (дослівно – Що мавпа буде знати про смак імбиру, еквівалент – *Сліпі про фарби судити не можуть*),

अपना उल्लू सीधा करना। (дослівно – Випрямляти свою сову, еквівалент – *Переслідувати свої інтереси*),

एक अनार सौ बीमार। (дослівно – Один гранат, сотні хворих, еквівалент – *Біла ворона*).

Ми дослідили, що при перекладі паремій «псевдодослівним» відповідником, практично повністю змінюється лексичний фон прислів'я чи приказки. Паремії, які перекладаються «псевдодослівним» відповідником – розповідні двоскладові речення, які містять у собі велику кількість синтаксичних розширювачів.

3.1.6. *Переклад прислів'їв та приказок мови гінді на українську мову шляхом описового перекладу.* Розглянемо ще один спосіб відтворення паремій – описовий переклад. Відсутність необхідних відповідників і неможливість дослівного калькування впливають на вибір цього способу

відтворення пареміологічних одиниць. Він зводиться до тлумачення, пояснення прислів'я, яке в перекладеному тексті практично перестає існувати як самостійна мовна одиниця і немов розчиняється в контексті. При такому способі перекладу неминучі стилістичні й інформаційні втрати [2, с. 22]. Наведемо приклад цього способу перекладу прислів'їв:

तप कर ही सोना कुंदन बनता है (дослівний переклад: Лише медитацією золото стає Кунданом (дорогоцінне каміння), Переклад: *Лише пізнавши біду, стаєш трохи мудрішим*).

Нами було встановлено, що при застосуванні описового перекладу під час відтворення паремій лексичний фон зберігається лише частково. Образна лексика, звичайно, порушується. Взагалі при такому способі відтворення перекладач має можливість обирати залишати образну лексику оригіналу чи змінити її.

3.2. Класифікація прислів'їв та приказок мови гінді з точки зору збереження образності при перекладі на українську мову.

Як вже було зазначено, певна кількість прислів'їв та приказок мови гінді мають еквіваленти в українській мові, та не всі зберігають повну образність при перекладі на українську мову. Тому є необхідним класифікувати прислів'я згідно збереження образності при їх перекладі на українську мову.

3.2.1. Прислів'я, в яких повністю збережено образність при перекладі з мови гінді на українську мову.

Достатньо велика кількість прислів'їв мови гінді повністю зберігають свою образність при перекладі на українську мову.

1. आप सुखी तो दुनिया सुखी।

Дослівний переклад: Ти щасливий, світ щасливий.

Еквівалент: Якщо щасливий ти, то щасливий весь всесвіт.

2. तन सुखी तो मन सुखी।

Дослівний переклад: Щасливе тіло, душа щаслива.

Еквівалент: Якщо здорове тіло, то й душа щаслива.

3. दिन जाते देर नहीं लगी।

Дослівний переклад: Дні проходять не чекаючи ні на кого.

Еквівалент: Час не чекає.

4. दुश्मन सोये न सोने दे।

Дослівний переклад: Ворог заснув, спати не дає.

Еквівалент: Ворог спокою не дає, навіть коли спить.

5. अंत भला तो सब भला।

Дослівний переклад: Що закінчується добре, то добре.

Еквівалент: Все добре, що добре кінчається.

6. रात की नीयत हराम।

Дослівний переклад: Ніч поганий радник.

Еквівалент: Ранок мудріший від вечора.

7. प्रेम अंधा होता है।

Дослівний переклад: Любов буває сліпою.

Еквівалент: Любов сліпа.

8. डूबते को तिनके का सहारा।

Дослівний переклад: Потопаючий хапається за соломинку.

Еквівалент: І за соломинку вхопиться, хто топиться.

9. दरख्त अपने फल से पहचाना जाता है।

Дослівний переклад: Дерево пізнається по плоду.

Еквівалент: Всяке дерево пізнається зі свого плоду.

10. सच कड़वा लगता है।

Дослівний переклад: Правда здається гіркою.

Еквівалент: Гірка правда.

3.2.2. Прислів'я, що частково зберегли свою образність при перекладі з мови гінді на українську мову

Деякі прислів'я мови гінді лише частково зберігають свою образність при перекладі на українську мову, тому що в деяких прислів'ях мови гінді використовуються інші слова для створення його образу ніж в українській мові.

1. एक सड़ी मछली सारे तालाब को गन्दा कर देती है।

Дослівний переклад: Гнила риба псує весь ставок.

Еквівалент: Одна паршива вівця всю отару поганить.

2. पुरुषसिंह जे उद्यमी, लक्ष्मी ताकि चेरि।

Дослівний переклад: Вдача супроводжує підприємців.

Еквівалент: Вдача супроводжує сміливих.

3. जो दूसरों के लिए गड्ढा खोदता है, भगवान उसके लिए खाई खोदता है।

Дослівний переклад: Хто для інших копає яму, Бог для нього копає канаву.

Еквівалент: Не рий іншому ями, бо сам у неї впадеш.

4. दूध का जला छाछ को भी फूँक – फूँक कर पीता है।

Дослівний переклад: Хтось обпікшися гарячим молоком навіть маслянку п'є з обережністю.

Еквівалент: Обпікшися на молоці, дмухатимеш і на воду.

5. नीम हकीम खतरा – ए – जान।

Дослівний переклад: Некваліфікований доктор небезпечний для життя.

Еквівалент: Всяке напівзнання гірше всякого незнання.

6. दान की बछिया का दांत नहीं देखा जाता।

Дослівний переклад: Ви не будете оглядати зуби теля, якого вам подарували.

Еквівалент: Дарованому коневі в зуби не дивляться.

7. दाल में नमक सच में झूठ।

Дослівний переклад: В каші – сіль, в правді – брехня.

Еквівалент: Немає правди без брехні.

8. चोरी की चीज़ बड़ी मज़ेदार होती है।

Дослівний переклад: Вкрадена їжа дуже смачна.

Еквівалент: Заборонений плід солодкий.

9. मेहनत सब से बड़ी दौलत है।

Дослівний переклад: Тяжкий труд найбільше багатство.

Еквівалент: Важка робота завжди винагороджується.

10. ईमानदारी सबसे अच्छी बात है।

Дослівний переклад: Чесність – найкраща річ.

Еквівалент: Чесність найкраща політика.

3.2.3. Прислів'я в яких відбулася зміна образу при перекладі з мови гінді на українську мову

Багато прислів'їв мови гінді змінює свою образність при перекладі на українську мову. Тому що, якщо перекладати дослівно, то зміст самого прислів'я втрачається або змінюється.

1. जैसी करनी वैसी भरनी।

Дослівний переклад: Що зробиш, те й матимеш.

Еквівалент: Як зовуть, так і озиваються.

2. दूर के ढोल सुहावने लगते हैं।

Дослівний переклад: Звук далеких барабанів здається приємним.

Еквівалент: Не все те золото, що блищить.

3. ऊंट के मुंह में जीरा।

Дослівний переклад: Зернятко кмину в роті верблюда.

Еквівалент: Краплина в морі.

4. ओस चाटने से प्यास नहीं बुझती।

Дослівний переклад: Злизавши росу, спрагу не вгамуєш.

Еквівалент: Кошиком моря не вичерпаєш.

5. चार दिन की चांदनी फिर अँधेरी रात।

Дослівний переклад: Чотири дні місячного світла перед чередою темних ночей.

Еквівалент: Короткочасна сенсація.

6. जो गरजते हैं वो बरसते नहीं।

Дослівний переклад: Хто багато говорить, той мало робить.

Еквівалент: Якби йому довгий хвіст, то сам би собі боки повідбивав.

7. चोर –चोर मौसेरे भाई।

Дослівний переклад: Злодії кузени один до одного.

Еквівалент: Пізнає свиня своє поросся.

8. बिना अपने मरे स्वर्ग नहीं दिखाई पड़ता।

Дослівний переклад: Ти не можеш побачити рай, не померши.

Еквівалент: Якщо хочеш, щоб справа була добре зроблена, зроби її сам.

9. अकेला चना भाड़ नहीं फोड़ सकता।

Дослівний переклад: Один нут не прорве стручка.

Еквівалент: Перша ластівка весни, літа не приносить.

10. आप मरे बिना स्वर्ग नहीं दिखता।

Дослівний переклад: Поки не помреш, не зможеш побачити рай.

Еквівалент: Не пізнавши біди, не пізнаєш і ціну щастя.

Розглянувши класифікацію прислів'їв відповідно до збереження образності при перекладі, можна зробити висновок, що велика кількість прислів'їв мови гінді має повну зміну образності при перекладі, достатня

кількість прислів'їв мови гінді повністю зберігає образність при перекладі та невелика кількість прислів'їв мови гінді частково зберігає свою образність при перекладі на українську мову. Оскільки прислів'я мають повчальний зміст, дані прислів'я характеризують доблесть, чесність, любов та мужність.

Висновки до Розділу III

У третьому розділі ми зазначили, що в пареміях відбивається думка не однієї людини, а народна оцінка життя, народний досвід та розум в них реалізує естетичні, пізнавальні та дидактичні потреби суспільства. Вони існують в усіх мовах світу.

Переклад таких національно забарвлених фразеологізмів як прислів'я та приказки створює значні труднощі. Тут важливо не лише зберегти смисл висловлювань, які підлягають інтерпретації, але й не порушити характер національної основи тексту. Приступаючи до перекладу того чи іншого художнього твору, реципієнт повинен вникнути в авторський стиль, його атмосферу, відчутти усі найтонші особливості першотвору.

При перекладі таких паремій рекомендується користуватися саме такими відповідниками, які закріпилися в мові, оскільки перекладач повинен дотримуватися принципу перекладу чогось звичного таким самим звичним. У протилежному випадку приказка або прислів'я викличе у читача враження чогось несподіваного та оригінального.

Вивчення теоретичних та експериментальних джерел, присвячених перекладу паремій, дозволяє узагальнити, що адекватне відтворення прислів'їв і приказок складає особливу перекладацьку проблему. Існує декілька способів відтворення прислів'їв та приказок з однієї мови на іншу. Під час нашого дослідження, ми користувалися способами перекладу паремій запропонованими В.В.Виноградовим, а саме: повний відповідник

(еквівалент), частковий відповідник, «псевдодослівний» відповідник, описовий переклад та калькування.

Повною відповідністю (еквівалентом) перекладається прислів'я, коли в мові перекладу є відповідник, рівнозначний за сенсом, функції і стилістичним характеристикам прислів'я оригіналу та співпадає з ним повністю або за своїм образним змістом.

Часткова відповідність застосовується у випадку, коли прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю мови оригіналу сенсом, функцією і стилістичному забарвленню, але розрізняється за своїм образним змістом.

Калька не піддається ніякій персональній ритмічній і метафоричній організації. Прислів'я відтворюється майже дослівно, і сам контекст підказує, що читач має справу зі стійким зворотом, відтворним за оригіналом.

До «псевдодослівних» відповідників вдаються, коли перекладач вважає недоцільним використовувати наявні в мові відповідності або коли взагалі немає повного або часткового еквівалента прислів'я. У цьому випадку перекладач «винаходить» прислів'я, відтворюючи без модифікацій або з деякими змінами образний зміст оригінального прислів'я і, звичайно, зберігаючи її сенс.

Описовий переклад зводиться до тлумачення, пояснення прислів'я, яке в перекладеному тексті практично перестає існувати як самостійна мовна одиниця і немов розчиняється в контексті. При такому способі перекладу неминучі стилістичні і інформаційні втрати.

У структурно-семантичному значенні, прислів'я є закінченими реченнями. Переважно це розповідні двоскладові речення із замкнутою структурою, які мають смислову та інтонаційну завершеність, категорії предикативності та модальності. В їх основі лежать не цілісні смислові речення, а судження.

Паремії мови гінді та української мов можуть бути подібними за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістичним забарвленням, та все ж значна частина мови гінді, і українських прислів'їв

мають свої особливості, і відповідник у порівнюваній мові часто буває тільки приблизним.

Аналіз вивченого матеріалу засвідчив, що прислів'я та приказки мови гінді мають досить багато еквівалентів в українській мові. При перекладі прислів'я та приказки мови гінді на українську мову зберігають свою образність, але є й ті, що лише частково її гублять, або потрібно зовсім поміняти образність задля адекватного перекладу паремій.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Прислів'я та приказки є невід'ємним атрибутом народного фольклору, і в свою чергу, рисою культури даного народу. Вони несуть в собі відображення життя тієї нації, до якої вони належать. Це – спосіб мислення і характер народу. Нині важко визначити, з якого періоду людської історії розпочинається цей різновид народної мудрості. Очевидно, найдавніші прислів'я та приказки пов'язані з усвідомленням людиною свого місця у навколишньому природному та соціальному середовищі. Набутий досвід передавався з покоління в покоління.

У процесі розвитку людської спільноти традиційно встановлювалися певні норми поведінки людини в суспільстві, вироблялися етичні правила, своєрідні закони моральної поведінки. Вони набували форми влучних афористичних висловів. Джерелами прислів'їв було реальне життя й побут людей. Це яскраві перлини народної мудрості, які не втратили свого сенсу й донині.

Прислів'я та приказки становлять начебто набір правил, якими людина має керуватися у повсякденному житті. Вони рідко тільки констатують якийсь факт, скоріше рекомендують чи застерігають, схвалюють або засуджують, – словом, повчають, бо за ними стоїть авторитет поколінь нашого народу, чия невичерпна талановитість, високе естетичне чуття й гострий розум і тепер продовжують примножувати і збагачувати духовну спадщину, що громадилася віками.

Порівняння прислів'їв та приказок різних народів показує, як багато спільного мають ці народи, що, в свою чергу, сприяє їх кращому взаєморозумінню та зближенню. Прислів'я в мові гінді частіше виражаються простими неускладненими реченнями. При перекладі на українську мову частіше трапляється зміна образу. Якщо говорити про індійські прислів'я та приказки, вони відображають життя народів Індії, В даній роботі прислів'я та

приказки мови гінді представлені на різну тематику: чесність, побут людей, мужність, мудрість, доброчесність, та доблесть.

У прислів'ях і приказках відбилися світогляд, психологія, риси побуту і звичаїв індійського народу. Це визначило не лише зміст, а й особливості форми цих зразків народної мудрості, надало їм яскравого національного колориту.

Різкої межі між прислів'ями та приказками не існує, а основна відмінність полягає насамперед у тому, що прислів'я є більш розгорнутими, ніж приказки.

В більшості українських словників та в індійських фразеологічних словниках прислів'я розташовані в алфавітному порядку з поясненнями їх значень та з прикладами їх використання.

У прислів'ях мови гінді зустрічаються назви предметів побуту, тварини, імена Богів, які популярні серед населення Індії.

Прислів'я та приказки мови гінді недостатньо досліджені. Пратібха Агравал зробила значний внесок у вивчення прислів'їв і приказок та складання словників. Одним із перших українських науковців вивченням одиниць пареміології займався О.О.Потебня, який досліджував природу, історію виникнення, розвиток прислів'їв, приказок та інших малоформатних текстів.

Вивчення теоретичних та експериментальних джерел, присвячених перекладу паремій, дозволяє узагальнити, що адекватне відтворення прислів'їв і приказок складає особливу перекладацьку проблему. Існує декілька способів відтворення прислів'їв та приказок з однієї мови на іншу. Під час нашого дослідження, ми користувалися способами перекладу паремій запропонованих В.Виноградовим, а саме: повний відповідник (еквівалент), частковий відповідник, «псевдодослівний» відповідник, описовий переклад та калькування

У структурно-семантичному значенні, прислів'я є закінченими реченнями. Переважно це розповідні двоскладові речення із замкнутою

структурою, які мають смислову та інтонаційну завершеність, категорії предикативності та модальності. В їх основі лежать не цілісні смислові речення, а судження. Майже кожна проаналізована паремія має такі мовні засоби реалізації: метафора, алітерація, асонанс, рима, перифраз та зіставлення

У процесі дослідження ми проаналізували основні способи відтворення прислів'їв з мови гінді на українську мову. Ми визначили, що при повній відповідності (еквіваленту) прислів'я повністю зберігає свою образність при перекладі.

Прислів'я можуть відтворюватись з частковою образністю, коли прислів'я української мови еквівалентне прислів'ю мови гінді по сенсу, функції і стилістичному забарвленню, але розрізняється своїм образним змістом. Наприклад при перекладі прислів'їв мови гінді на українську мову тематика про мудрість зберігає повну образність, але тематика про побут повністю змінює свою образність при перекладі.

Розглянувши класифікацію прислів'їв відповідно до збереження образності при перекладі, можна зробити висновок, що велика кількість прислів'їв мови гінді має повну зміну образності при перекладі, достатня кількість прислів'їв мови гінді повністю зберігає образність при перекладі та невелика кількість прислів'їв мови гінді частково зберігає свою образність при перекладі на українську мову.

Розглянувши структурні особливості прислів'їв мови гінді можна побачити, що велика кількість прислів'їв мови гінді являють собою просте речення, невелика кількість прислів'їв являють собою складнопідрядне речення та незначна кількість прислів'їв являє собою складносурядне речення.

У межах кваліфікаційної роботи було розглянуто 150 прислів'їв та приказок мови гінді. Більшість з них має схожий еквівалент в українській мові, частково образність в пареміях гінді відрізняється від української мови, а також є частина тих прислів'їв та приказок, котрі зовсім інакше звучать

мовою гінді, аніж в українській мові. Розглянувши класифікацію прислів'їв відповідно до збереження образності при перекладі, можна зробити висновок, що велика кількість прислів'їв мови гінді має повну зміну образності при перекладі, достатня кількість прислів'їв мови гінді повністю зберігає образність при перекладі та невелика кількість прислів'їв мови гінді частково зберігає свою образність при перекладі на українську мову.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розгляді ідіотнічної специфіки прислів'їв і приказок сучасної мови гінді.

АНОТАЦІЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

भाषा की सुंदर रचना हेतु मुहावरों एवं लोकोक्तियों का प्रयोग आवश्यक माना जाता है। ये दोनों भाषा को सजीव, प्रवाहपूर्ण एवं आकर्षक बनाने में सहायक होते हैं। यही कारण है कि हिन्दी भाषा में विभिन्न मुहावरों एवं लोकोक्तियों का अक्सर प्रयोग होते हुए देखा गया है।

‘मुहावरा’ शब्द अरबी भाषा से लिया गया है, जिसका अर्थ है- अभ्यास। मुहावरा अतिसंक्षिप्त रूप में होते हुए भी बड़े भाव या विचार को प्रकट करता है। जबकि ‘लोकोक्तियों’ को ‘कहावतों’ के नाम से भी जाना जाता है।

साधारणतया लोक में प्रचलित उक्ति को लोकोक्ति नाम दिया जाता है। कुछ लोकोक्तियाँ अंतर्कथाओं से भी संबंध रखती हैं, जैसे भगीरथ प्रयास अर्थात् जितना परिश्रम राजा भगीरथ को गंगा के अवतरण के लिए करना पड़ा, उतना ही कठिन परिश्रम करने से सफलता मिलती है। संक्षेप में कहा जाए तो मुहावरे वाक्यांश होते हैं, जिनका प्रयोग क्रिया के रूप में वाक्य के बीच में किया जाता है, जबकि लोकोक्तियाँ स्वतंत्र वाक्य होती हैं, जिनमें एक पूरा भाव छिपा रहता है।

विशेष अर्थ को प्रकट करने वाले वाक्यांश को मुहावरा कहते हैं। मुहावरा पूर्ण वाक्य नहीं होता, इसीलिए इसका स्वतंत्र रूप से प्रयोग नहीं किया जा सकता। मुहावरा का प्रयोग करना और ठीक-ठीक अर्थ समझना बड़ा ही कठिन है, यह अभ्यास से ही सीखा जा सकता है। इसीलिए इसका नाम मुहावरा पड़ गया। मुहावरे भाषा को सुदृढ़, गतिशील और रुचिकर बनाते हैं, उनके प्रयोग से भाषा में चित्रमयता आती है। जैसे- अपने पैरों पर कुल्हाड़ी मारना, दाँतों तले उँगली दबाना, रंगा सियार होना। ‘मुहावरा’ अरबी भाषा का शब्द है जिसका अर्थ है बातचीत करना या उत्तर देना। यूनानी भाषा में ‘मुहावरे’ को ‘ईडियोमा’, फ्रेंच में ‘इडियाटिस्मी’ और अँगरेजी में ‘इडिअम’ कहते हैं।

मुहावरों एवं लोकोक्तियों का प्रयोग भाषा को सुंदर बनाता है। ‘मुहावरा’ शब्द अरबी भाषा से लिया गया है, जिसका अर्थ है- अभ्यास। जबकि ‘लोकोक्तियों’ को ‘कहावतों’ के नाम

से भी जाना जाता है। संक्षेप में कहा जाए तो मुहावरे वाक्यांश होते हैं, जिनका प्रयोग क्रिया के रूप में वाक्य के बीच में किया जाता है।

मुहावरा पूर्ण वाक्य नहीं होता, इसीलिए इसका स्वतंत्र रूप से प्रयोग नहीं किया जा सकता। मुहावरे का सही स्थान पर प्रयोग करना और ठीक-ठीक अर्थ समझना केवल अभ्यास से ही सीखा जा सकता है।

विश्व की सभी भाषाओं में लोकोक्तियों का प्रचलन है। प्रत्येक समाज में प्रचलित लोकोक्तियाँ अलिखित कानून के रूप में मानी गई हैं। मनुष्य अपनी बात को और अधिक प्रभावपूर्ण बनाने के लिए इनका प्रयोग करता है। लोकोक्ति शब्द लोक + उक्ति के योग से निर्मित हुआ है। लोक में पीढ़ियों से प्रचलित इन उक्तियों में अनुभव का सार एवं व्यावहारिक नीति का निचोड़ होता है। अनेक लोकोक्तियों के निर्माण में किसी घटना विशेष का विशेष योगदान होता है और उसी कोटि की स्थिति परिस्थिति के समय उस लोकोक्ति का प्रयोग स्थिति या अवस्था के सुस्पष्टीकरण हेतु किया जाता है, जो उस सम्प्रदाय या समाज को सहर्ष स्वीकार्य होता है। मुहावरा एक ऐसा वाक्यांश होता है जिसके प्रयोग से अभिव्यक्ति-कौशल में अभिवृद्धि होती है। प्रायः मुहावरे के अंत में क्रिया का सामान्य रूप प्रयुक्त होता है।

कहावत लोकोक्ति का एक अंग है, लेकिन कहावत की अपनी स्वतंत्र इयत्ता भी है। लोकोक्ति में कहावत, पहेली, सूक्ति और ढकोसले आदि को रखते हैं। डॉ. सत्येन्द्र ने एक स्थान पर लिखा है - 'लोकोक्ति केवल कहावत नहीं है, प्रत्येक प्रकार की उक्ति लोकोक्ति है।' इस परिभाषा को ग्रहण करने में थोड़ी कठिनाई है, प्रत्येक प्रकार की उक्ति लोकोक्ति किस प्रकार हो सकती है? संभवतया इसे 'लोक की उक्ति' से लोकोक्ति कहा गया है। कई उक्तियाँ निरर्थक भी हो सकती हैं। लोकोक्ति तो वही हो सकती है, जिसमें व्यापक अर्थव्याप्ति हो। लोकोक्ति वह उक्ति हो सकती है, जिसमें कोई गंभीर आशय छिपा हो। लोकोक्तियों का क्षेत्र बहुत व्यापक होता है और उसका संगठन कम से कम अर्थवान शब्दों में होता है। डॉ. वासुदेवशरण अग्रवाल ने लोकोक्तियों को जीवन की गुत्थियों अथवा उलझनों को सुलझाने वाला साधन और मानवीय ज्ञान का घनीभूत रत्न कहा है। यथार्थ में लोकोक्तियाँ 'गागर में सागर' भर देने की क्षमता रखती हैं। लोकोक्तियों में जन-जन का ऐसा तपा हुआ ज्ञानानुभव होता है, जो भूत, भविष्य और वर्तमान तीनों कालों में सदैव खरा उतरता है।

लोकोक्तियों में रंजकता तो होती है, साथ ही सत्य - असत्य के खंडन - मंडन की पुरजोर ताकत भी होती है। सरल, कसी हुई भाषा, प्रभावोत्पादक शैली और लोकरंजन भी लोकोक्तियों की विशेषता रही है। पश्चिम के लोक साहित्य के अध्येता हार्वेल ने लोकोक्तियों पर टिप्पणी करते हुए लिखा है - शार्टनेस, सेंस और साल्ट अर्थात् लाघव, अर्थ और रंजकता लोकोक्तियों के प्रधान गुण होते हैं।

अतः लोकोक्ति में अनुभव का स्तर सर्वकालिक होता है। यही कारण है कहावतों की कहानियाँ भी मजेदार होती हैं। कहावतें कभी झूठ नहीं बोलती यह कहावत भी कहावतों के खरेपन को ही उजागर करती है। जिसे लोग, लोक परंपरा से कहते चले आए हैं, वही कहावत है। «कहावत का शाब्दिक अर्थ जो कहने योग्य हो, से लिया जाता है। मैं इसमें एक बात और जोड़ना चाहूँगा कि जो बात समय पर कहने योग्य हो, वही कहावत है। हर समय में कहावतें बनती आई हैं। कहावतों में अपने समय की ध्वनियों को सुना जा सकता है। ये ध्वनियाँ इतिहास, कला, साहित्य आदि के सौंदर्यबोध की हो सकती है अथवा अमर्ष की भी हो सकती है। कहावत अपने में सब कुछ समेटे होती है, क्योंकि वे लोक मनीषा की कोख से जन्म लेती हैं। कहावत का जन्म कब हुआ, यह कहना मशकिल है, लेकिन एक विचारक के अनुसार - «कहावत रूपी शिशु का जब जन्म होता है तो किसी को उसके पास बैठने नहीं दिया जाता। «कुछ कहावतें सार्वभौमिक होती हैं और कुछ आंचलिक। आंचलिक कहावतों में अपने अंचल का रंग चढ़ा होता है। ऐसे ही मध्य प्रदेश के एक सांस्कृतिक जनपद निमाड़ में प्रचलित कहावतों का संकलन डॉ. मंजुला जोशी ने किया है। म. प्र. निमाड़ की बोली 'निमाड़ी' है जिसकी वाचिक परंपरा अत्यंत समृद्ध है कहावतों का संकलन और अनुवाद एक श्रमसाध्य कार्य है।

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія. / Л.Г. Авксент'єв. – Херсон : Вища школа, 1997. – 137 с.
Avksentiev, L.H. (1997). Suchasna Ukrainska Mova. Frazeologiiia [Modern Ukrainian language. Phraseology]. Kherson: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
2. Алефиренко Н.Ф. Фразеологія і пареміологія : учеб. пос. / Н.Ф. Алефиренко, Н.Н. Семененко. – М. : Флинта, 2009. – 346 с.
Alefrenko, N.F., Semenenko, N.N. (2009). Frazeolohiia i paremiologiia [Phraseology and Paremiology]. Moscow: Flinta [in Russian].
3. Алефиренко Н.Ф. Фразеологія в системі російського мови / Н.Ф. Алефиренко. – Волгоград : Перемена, 1993. – 149 с.
Alefernko, N.F. (1993). Frazeolohiia v sisteme russkoho yazika [Phraseology in Russian language]. Volhohrad: Peremena [in Russian].
4. Антонова Г.В. Використання прислів'їв та приказок під час викладання англійської мови / Г.В. Антонова // Англійська мова та література. – 2006. – № 15. – С. 17-23.
Antonova, H.V. (2006). Vykorystannia prysliviv ta prykazok pid chas vykladannia anhliiskoi movy [The sage of proverbs and sayings during English language teaching process]. Anhliiska mova – The English language, 15, 17-23 [in Ukrainian].
5. Балін В.Й. Індійські прислів'я та приказки. / В.Й. Балін. – К. : Дніпро, 1983. – 232 с.
Balin, V.I. (1983). Indiiski prysliviiia ta prykazky [Indian proverbs and sayigs]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
6. Баранцев К.Т. Англійські прислів'я та приказки. / К.Т. Баранцев. – К. : Радянська школа, 1973. – 176 с.

- Barantsev, K.T. (1973). *Anhliiski prysliviia ta prykazky [English proverbs and sayings]*. Kyiv: Radianskia shkola [in Ukrainian].
7. Барли Н. Структурный подход к пословице и максиме / Н.Барли // Паремнологические исследования: сб. ст. / под ред. Г.Л. Пермякова. – М.: Гл. Ред. восточной лит., 1984. – С. 126-148.
- Barli, N. (1984). *Strukturnii podhod k poslovitse i maksime [The structural approach and maxim]*. H.L. Permiakov (Ed.). *Paremiologicheskiie issledovaniia – Paremiology researches 126-148* Moscow: Hlavnaya reedaktsiia vostochnoi literatury [in Russian].
8. Білодід І.К. Сучасна українська літературна мова. Лексика. Фразеологія. / І.К. Білодід. – К. : Либідь, 1969. – 438 с.
- Bilodid, I.K. (1969). *Suchasna ukrainskia literaturna mova. Leksika. Frazeologiiia [Modern Ukrainian literary language. Lexikology. Phraseology]*. Moscow: Lybid [in Ukrainian].
9. Бочина Т.Г. Стилистика контраста: Очерки по языку русских пословиц / Т.Г. Бочина. – Казань : Казан, 2002. – 196 с.
- Vochyna, T.H. (2002). *Stilistika kontrasta: Ocherki po yazyku russkikh poslovits [Stylistics of contrast: Feature article on Russian proverbs]*. Kazan: Kazan [in Russian].
10. Вальтер Х. Антипословицы русского народа / Х.Вальтер, В.М. Мокиенко. – Санкт-Петербург: Нева, 2005. –576 с.
- Valter, Kh. & Mokiienko, V.M. (20025). *Antiposlovitsy russkoho naroda [Antiproverbs of the Russian people]*. Saint Petersburg: Neva [in Russian].
11. Виноградов В.В. Избранные труды / В.В. Виноградов // Лексикология и лексикография. – М.: Наука, 2001. – С. 185-190.
- Vynohradov, V.V. (2001). *Izbranniie trudy [Selected works]*. *Leksikologiia I leksikografiia – Lexicology and Lexicography, 185-190*. Moscow: Nauka [in Russian].

12. Волошкіна І.А. Портрет людини в пареміології. Єдність системного і функціонального аналізу мовних одиниць. / І.А. Волошкіна – К. : Початкова школа, 2006. – 404 с.
 Voloshkina, I.A. (2006). *Portret liudyny v paremiologii. Iednist systemnoho I funktsionalnoho analizu movnykh odynyts* [Portrait of a person in paremiology. The unity of systematic and functional analysis of language units]. Kyiv: Pochatkova shkola [in Ukrainian].
13. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В.Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1985. – 267 с.
 Humboldt, V. (1985). *Yazik I filosofiiia kultury* [Language and philosophy of culture]. Moscow: Progress [in Russian].
14. Даль В.І. Прислів'я російського народу: Збірник у 2-х томах. – М., Літкон, 1984. – 130 с.
 Dal, V.I. (1984). *Prysliv'ia rosiiskoho narodu* [Proverbs of the Russian people]. (Vols. 1-2). Moscow: Litkon [in Ukrainian].
15. Дандис А. О структуре пословицы / А. Дандис // Паремииологический сборник: Пословица. Загадка: Структура, смысл, текст / под ред. Г.Л. Пермякова. – М. : Наука, 1978. – 13–34 с.
 Dandis, A. (1978). O structure poslovitsi [About structure of proverb]. H.L. Permiakov (Ed.). *Paremiolohicheskii sbornik: Poslovitsa. Zahadka: Struktura, smysl, tekst – Proverb. Puzzle: Structure, sense, text, 13-14*. Moscow: Nauka [in Russian].
16. Даниленко Л. І. Лінгвокультурологічна характеристика прецедентності паремійного тексту / Л. І. Даниленко // Мовознавство. – 2007. – № 3. – С. 78–84.
 Danylenko, L.I. (2007). Linhvokulturolohichna kharekterystyka pretsedentnosti paremiinoho tekstu [Linguocultural characteristics of the paremic texts' precedent]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 3, 78-84 [in Ukrainian].

17. Демиденко Є.А. Загадки і їх жанрова своєрідність. Прислів'я та приказки. Поняття метафори. Поняття антитези / Є.А. Демиденко // Література, 2003. – № 8. – С 56.
Demydenko, Ye.A. (2003). *Zahadky i ikh zhanrova svoieridnist. Pryslivia ta prykazky. Ponyattia metafory. Ponyattia antitezy* [Puzzles and their genre originality. Proverbs and sayings. The notion of metaphor. The notion of antithesis]. *Literatura – Literature*, 8, 56 [in Ukrainian].
18. Дмитренко М.І. Народні прислів'я та приказки. / М.І. Дмитренко – К. : Редакція часопису «Народознавство», 1999. – 180 с.
Dmytrenko, M.I. (1999). *Narodni pryslivia ta prykazky* [Folk proverbs and sayings]. Kyiv: Redaktsiia chasopysu «Narodoznavstvo» [in Ukrainian].
19. Доленко М.Т. Сучасна українська мова. / М.Т. Доленко, І.І. Дацюк, О.А. Сербенська. – К. : Либідь, 2000. – 352 с.
Dolenko, M.T., Datsiuk, I.I. & Serbenska, O.A. (2000). *Suchasna ukrainska mova* [Modern Ukrainian language]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
20. Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів'я та приказки. / О.Ю. Дубенко. – К. : Нова книга, 2004. – 416 с.
Dubenko, O.Yu. (2004). *Anhlo-amerykanski pryslivia ta prykazky* [English-American proverbs and sayings]. Kyiv: Nova knyha [in Ukrainian].
21. Дуденко О.В. Текстознавство: навчальний комплекс для студентів-філологів (спеціалістів та магістрів) вищих навчальних закладів / О.В.Дуденко. – 3-тє вид., переробл. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2015. –109 с.
Dudenko, O.V. (2015). *Tekstoznavstvo: navchalnyi kompleks dlia studentiv-filolohiv (spetsialistiv ta mahistriv) vyshchikh navchalnykh zakladiv* [Textual studies: educational complex for students-philologists (specialists and masters) of higher education institutions]. (3d ed.). Uman: Vydavnycho-polihrafichnii tsentr «Vizavi» [in Ukrainian].
22. Жовтобрюх О.П., Кулик В.Д. Курс сучасної української літературної мови. / О.П. Жовтобрюх, В.Д. Кулик. – К. : Вища школа, 1972. – 404 с.

Zhovtobriukh, O.P., & Kulyk, V.D. (1972). Kurs suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [*The course of Ukrainian modern and literary language*]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

23. Жолковский А.К. К описанию выразительной структуры паремий / А.К. Жолковский, Ю.К. Щеглов // Паремиологический сборник. Пословица. Загадка: Структура, смысл, текст / под ред. Г.Л. Пермякова. – М. : Наука, 1978. – 136–163 с.

Zholkovskii, A.K., & Shcheglov, Yu.K. (1978). K opisaniiu vyrazitelnoi struktury paremii [To the description of the expressive structure of proverbs]. N.L. Permiakov (Ed.) *Paremiologicheskii sbornik: Poslovitsa. Zahadka: Struktura, smysl, tekst – Proverb. Puzzle: Structure, sense, text, 136-163*. Moscow: Nauka [in Russian].

24. Жуков В.П. Семантика фразеологічних зворотів: навчальний посібник для студентів педінститутів по спеціальності «Російська мова та література». / В.П. Жуков. – М. : Просвещение, 1978. – 160 с.

Zhukov, V.P. (1978). *Semantyka frazeologichnykh zvorotiv [Semantics of phraseological statements]*. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].

25. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча проблема / Р.П. Зорівчак. – Львів : Вища школа, 1983. – 175 с.

Zorivchak, R.P. (1983). *Frazeologichna odynytsia yak perekladoznavcha problema [Phraseological unit as a translation problem]*. Lviv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

26. Калиновський Ю.Ю. Приказки та прислів'я як індикатори повсякденної правосвідомості / Ю.Ю. Калиновський // Гуманітарний часопис. – 2006. – № 3. – С. 75–80.

Kalynovskii, Yu.Yu. (2006). Prykazky ta pryslivia yak indykatory povsyakdennoi pravovidomosti [Proverbs and sayings as indicators of everyday consciousness]. *Humanitarnii chasopys – Humanitarian magazine*, 3, 75-80 [in Ukrainian].

27. Карабута О.П. Семантика та структурна організація прислів'їв та приказок. / О.П. Карабута. – Херсон, 2017. – 4 с.
Karabuta, O.P. (2017). *Semantyka ta strukturna organizatsiia prysliviiv ta prykazok [Semantics and structural organization of proverbs and sayings]*. Kherson [in Ukrainian].
28. Касаткіна-Кубишкіна О.В., Переклад паремій як декодування етнічної ментальності. / О.В. Касаткіна-Кубишкіна, Ю.В. Курята. – Рівне: Рівненський гуманітарний університет, 2015. – 4 с.
Kasatkina-Kubyshkina, O.V., & Kutiaty, Yu.V. (2015). *Pereklad paremii yak dekoduvannia etnichnoi mentalnosti [Translation of paremies as decoding of ethnic mentality]*. Rivne: Rivne humanitarium university [in Ukrainian].
29. Кириллова Н.Н. О денотате фразеологической семантики / Н.Н. Кириллова // Вопросы языкознания, 1986. – №1. – С 318.
Kyrylova, N.N. (1986). *O denotate frazeologicheskoi semantiki [On the denotation of phraseological semantics]*. *Voprosy yazykoznaniiia [Questions of linguistics]*, 1, 318 [in Russian].
30. Колоїз Ж.В. Структурно-функціональні різновиди усталених конструкцій у мові публіцистики Сергія Єфремова : дис. канд. філол. Наук / Ж.В. Колоїз. (10 лютого 2001 року). – Кривий Ріг, 1996. – 222 с.
Koloiz, Zh.V. (1996). *Strukturno-funktsionalni riznovydy ustalenykh konstruktsii u movi publitsystyky Serhii Yefremova: dys. cand. filol. nauk [structural and functional varieties of established construction in the language of journalism of Serhii Yefremov: Candidate of philological science]: (10 liutoho 2001 roku)*. Kryvyi Rih [in Ukrainian].
31. Колоїз Ж.В. Українська пареміологія : навчальний посібник. / Ж.В. Колоїз, Н.М. Малюга, Н.М. Шарманова. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ, 2014. – 5 с.

- Koloiz, Zh.V., Maliuha, N.M., & Sharmanova, N.M. (2014). *Ukrainska paremiologiiia* [Ukrainian paremiology]. Kryvyi Rih: KPI DVNZ [in Ukrainian].
32. Корень О.В. Коммуникативно-прагматические аспекты английских пословиц / О.В. Корень // *Методологічні проблеми перекладу на сучасному етапі. Збірник наукових праць.* – Суми : Ризографія СумДУ, 1999. – 219 с.
- Koren, O.V. (1999). *Kommunikativano-prahmaticheskie aspekty anhliiskikh poslovits* [Communicative and pragmatic aspects of English proverbs]. *Metodolohichni problemy perekladu na suchasnomu etapi – Methodological problems of translation at the present stage. Collection of scientific works*. Sumy: Ryzographiia SumSU [in Ukrainian].
33. Корень О.В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / О. В. Корень. – Харків, 2000. – 20 с.
- Koren, O.V. (2000). *Systemno-funktsionalni osoblyvosti anhliiskikh prysliviiv* [SystemFunctional Features of English proverbs]. *Extended abstract of candidate thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
34. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. / М.П. Кочерган. К. : Либідь, 1999. – 463 с.
- Kocherhan, M.P. (1999). *Zahalne movznavstvo* [General linguistics]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
35. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. / М.П. Кочерган. – К. : Академія, 1999. – 368 с.
- Kocherhan, M.P. (1999). *Vstup do movznavstva* [Introduction to linguistics]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
36. Крейдлин Г.Е. Структура афоризма / Г.Е. Крейдлин // *Проблемы структурной лингвистики. 1985–1987* / отв. ред. В.П. Григорьев. – М. : Наука, 1989. – 196–205 с.

- Kreidlin, H.E. (1989). *Struktura aforizma [The structure of aphorism]. Problemy strukturnoi lingvistiky – Problems of structural linguistics, 196-205 [in Russian].*
37. Кудіна О.Ф. Перлини народної мудрості. Німецькі прислів'я та приказки. / О.Ф. Кудіна, О.П. Пророченко. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 320 с.
- Kudina, O.F., & Prorochenko O.P. (2005). *Perlyny narodnoi musrosti. Nimetski pryslivia ta prykazky [Pearls of fold wisdom. German proverbs and sayings].* Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
38. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: учеб. для ин-тов и ф-тов иностр. яз. / А.В. Кунин. – 2-е изд., М. : Высш. школа; Дубна : Феникс, 1996. – 381 с.
- Kunin, A.V. (1996). *Kurs frazeolohii sovremennoho anhliiskoho yazyka [The phraseology course of modern English language].* (2nd ed.). Moscow: Vysshiaia shkola [in Russian].
39. Кунин А.В. Курс фразеологии английского языка. / А.В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1986. – 381 с.
- Kunin, A.V. (1986). *Kurs frazeolohii anhliiskoho yazika [The phraseology course of modern English language].* Moscow: Vysshiaia shkola [in Russian].
40. Лабащук О.В. Українська примовка: Особливості побутування та функціонування : автореф. дис. канд. філол. наук / О.В. Лабащук; [Львівський нац. ун-т ім. І.Франка]. – Львів, 2001. – 16 с.
- Labashchuk, O.V. (2001). *Ukrainska prymovka: Osoblyvosti pobutuvannia ta funktsionuvannia [Ukrainian proverb: Features of construction and functioning].* *Extended abstract of candidate thesis.* Lviv
41. Лановик М.Б, Українська усна народна творчість. / М.Б. Лановик, З.Б. Лановик – К. : Знання, 2005. – 538 с.
- Lanovyk, M.B., & Lanovyk, Z.B. (2005). *Ukrainska narodna tvorchist [Ukrainian oral folk art].* Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

42. Лещенко Г.А. Особливості відтворення українських паремій мовою перекладу. / Г.А. Лещенко. // Нова філологія. – 2013. №57. – С. 183-185
Leshchenko, H.A. (2013). Osoblyvosti vidtvorennia ukrainskikh paremii movoiu perekladu [Reproduction features of Ukrainian parems in language of translation]. *Nova filologiya – The new philology*, 57, 183-185 [in Ukrainian].
43. Левицкая Т.Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский. / Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. – 125 с.
Levitskaia, T.R. & Fiterman, A.M. (1963). *Teoriia i praktika perevoda s anhliiskoho yazyka na russkii* [Theory and practice of translation from English into Russian]. Moscow: Izdatelstvo literatury na inostrannykh yazykakh [in Russian].
44. Магіровська О.В. Когнітивні особливості прислів'я і загадок як одиниць вторинної номінації. Українські приказки, прислів'я і таке інше. / О.В. Магіровська. – К. : Вища школа, 1993. – 141 с.
Mahirovskiiia, O.V. (1993). *Kohnityvni osoblyvosti prysliviia i zahadok yak odynyts vtorryynnoi nominatsii. Ukrainski prykazky, prysliviia i take inshe* [Cognitive features of proverbs and riddles as units of secondary nomination. Ukrainian sayings, proverbs and so on]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
45. Мацак Ж.Г. Паремія як перекладацька проблема / Ж.Г. Мацак. - Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Philologia.
Matsak, Zh.H. Paremia yak perekkladatska problema [Paremia as a translation problem].
Retrieved from http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Philologia
[in Ukrainian]
46. Мовчун А.В. Мовні скарби: Вивчення прислів'їв та приказок у школі: навч.метод. посібник. / А.В. Мовчун. – К. : Либідь, 2000. – 184 с.

- Movchun, A.V. (2000). *Movni skarby: Vyvchennia prysliviiv ta prykazok u shkoli [Language treasure: Learning of proverbs and sayings at school]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
47. Мокиєнко В.М. Загадки русскої фразеології / В.М. Мокиєнко. – М. : Высшая школа, 1990. –160 с.
Mokienko, V.M. (1990). *Zahadky ruskoï frazeolohii [Puzzles of the Russian philology]*. Moscow: Vyshcha shkola [in Russian].
48. Молотков А.И. Фразеологический словарь русского языка. / А.И. Молотков. – М. : Русский язык, 1978. – 543 с.
Molotkov, A.I. (1978). *Frazeolohicheskii slovar russkoho yazyka [Phraseological dictionary of Russian language]*. Moscow: Russkii yazyk [in Russian language].
49. Осіпова Т.Ф. Паремії як засіб репрезентації інтертекстуальності в художньому тексті / Т.Ф. Осіпова // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. – 2009. – №28. – С. 20–25.
Osipova, T.F. (2009). *Paremii yak zasib reprezentatsii intertekstualnosti v khudozhniomu teksti [Paremia as means of representing intertextuality in an artistic text]*. *Linhvistychni doslidzhennia – Linguistic researches*, 28, 20-25 [in Ukrainian].
50. Прокоп'єв С.М. Механізми створення фразеологічної образності. / С.М. Прокоп'єв. – М. : Просвещение, 1996. – 28 с.
Prokoliev, S.M. (1996). *Mekhanizmy stvorennia frazeolohichnoi obraznosti [Mechanisms of phraseological imagery creation]*. Moscow: Prosveshchenie [in Ukrainian].
51. Раєвська Н.М. English lexicology. / Н.М. Раєвська. – К. : Вища школа, – 1991. – 336 с.
Raievska, N.M. (1991). *English lexicology*. Kyiv: Vyshcha shkola [in English].
52. Сабитова З.К. Лінгвокультурологія: учебник. / З.К. Сабитова. – М. : Флинта, 2013. – 355 с.

- Sabitova, Z.K. (2013). *Linhvokulturolohiia [Linguocultural Studies]*. Moscow: Flinta [in Russian].
53. Тарланов З.К. Русские пословицы: синтаксис и поэтика. / З.К. Тарланов. – Петрозавод: Петрозаводский государственный университет, 1999. – 248 с.
- Tarlanov, Z.K. (1999). *Russkiiie poslovitsi: sintaksis i poetika [Russian proverbs: syntax and poetics]*. Petrozavod: Petrozavodskii gosudarstvennii universitet [in Russian].
54. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. / В.Н. Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
- Teliia, V.N. (1996). *Russkaia frazeolohiia. Semanticheskii, prahmaticheskii i linhvokulturolohicheskii aspekty [Russian phraseology. Semantic, pragmatic and linguocultural aspects]*. Moscow: School of Russian language and culture [in Russian].
55. Ужченко В.Д. Вивчення фразеології в середній школі. / В.Д. Ужченко – К. : Радянська школа, 1990. – 175 с.
- Uzhchenko, V.D. (1990). *Vyvchennia frazeolohii v serednii shkoli [Learning of phraseology in middle school]*. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].
56. Ульциферов О.Г. Очерки по лексикологии, словообразованию и фразеологии современного, литературного языка хинди. / О.Г. Ульциферов – М. : МГИМО-Университет, 2007. – 110 с.
- Ultsiferov, O.H. (2007). *Ocherki po leksokolohii, slovoobrazovaniuu I frazeolohii sovremennoho, literaturnoho yazika hindi [Feature article on lexicology, word formation and phraseology of the modern, literary Hindi language]*. Moscow: MSIIR [in Russian].
57. Шабельникова Л.П. Українська література. / Л.П. Шабельникова – К. : Грамота, 2005. – 296 с.
- Shchabelnykova, L.P. (2005). *Ukrainska literature [Ukrainian literature]*. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].

58. Фурніка В.П. Хоменко Б.В. Тамільські прислів'я та приказки. / В.П. Фурніка, Б.В. Хоменко – К. : Дніпро, 1991. – 240 с.
Furnika, V.P., & Khomenko, B.V. (1991). *Tamilski pryslivia ta prykazky [Tamil proverbs and sayings]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
59. Shrivastav J.S. Avadhi muhavre evam lokoktiyan. New Delhi: Shyam Sunder, – 2018 – 207 p. [in Hindi].
60. Kedar Sharma. Samanya Hindi. Jaipur: Jain Prakashn Mandir, – 2014, – 696 p. [in Hindi].
61. Rajeshwar Prasad Chatturvedi. Muhavre aur lokoktiyan. New Delhi: Upkar, – 2012, – 350 p. [in Hindi].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. / К.Т. Баранцев. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
Barantsev, K.T. (2005). *Anhlo-ukrainskii frazeolohichnyi slovnyk [English-ukrainian phraseological dictionary]*. Kyiv: Znannia [in English and Ukrianian].
2. Білоніжко В.М. Фразеологічний словник української мови : В 2 кн. / [уклад. В. М. Білоноженко та ін.]. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с.
Bilnozhenko, V.M. (2003). *Frazeologichnii slovnyk ukrainskoi movy: v 2 knyzhkakh [Phrazeological dictionary of Ukrainian language: in 2 books]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Білоніжко В.М. Фразеологічний словник української мови: у 2-х книгах. / В.М. Білоніжко, В.О. Винник., І.С. Гнатюк. – К. : Наукова думка, 1993.
Bilonizhko, V.M., Vinnyk, V.O., & Hnatiuk, I.S. (1993). *Fraseolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of Ukrainian language]*. (Vols. 1-2). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
4. Забіяка В.А. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування. / В.А. Забіяка, І.М. Забіяка. – К. : Академвидав, 2012. – 304 с.

Zabiiaka, V.A., & Zabiiaka, I.M. (2012). *Svit frazeolohizmiv. Etimolohiia, tлумachennia, zastosuvannia [The world of phraseologisms. Etymology, interpretation, application]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].

5. Олійник І.С. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. / І.С. Олійник, М.М. Сидоренко. – К. : Радянська школа, 1991. – 400 с.

Oliinyk, I.S., & Sydorenko, M.M. (1991). *Ukrainsko-rossiiskii I rossiisko-ukrainskii frazeolohichnii tлумachnyi slovnyk [Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian phraseological explanatory dictionary]*. Kyiv: radianska shkola [in Ukrainian and Russian].

6. Северинюк В.М. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. / В.М. Северинюк. – Запоріжжя : Навчальна книга Богдан, 2007, – 175 с.

Severyniuk, V.M. (2007). *Tematychnii slovnyk populiarnykh ukrainskikh prysliviv ta prykazok z komentariamy [Thematic dictionary of popular Ukrainian sayings and proverbs with comments]*. Zaporizhia: Navchalna knyha Bohdan [in Ukrainian language].

7. Gupta R.A 1400 Se adhik lokoktiyan evam muhavre. New Delhi: Vidya Prakashn Mandir, – 2011. – 132 p. [in Hindi].

8. Hardev Bahri Shyamlakant Varma. Muhavra evam lokokti kosh. – New Delhi: Vidya Prakashn Mandir, 2005. – 240 p. [in Hindi].

9. Manjula Joshi. Nimari Lokokti Kosh. New Delhi: Arya Prakashan Mandal, – 2008. – 125 p. [in Hindi].

1. आप सुखी तो दुनिया सुखी।
Дослівний переклад: Ти щасливий, світ щасливий.
Еквівалент: Якщо щасливий ти, то щасливий весь всесвіт.
2. तन सुखी तो मन सुखी।
Дослівний переклад: Щасливе тіло, душа щаслива.
Еквівалент: Якщо здорове тіло, то й душа щаслива.
3. दिन जाते देर नहीं लगी।
Дослівний переклад: Дні проходять не чекаючи ні на кого.
Еквівалент: Час не чекає.
4. दुश्मन सोये न सोने दे।
Дослівний переклад: Ворог заснув, спати не дає.
Еквівалент: Ворог спокою не дає, навіть коли спить.
5. अंत भला तो सब भला।
Дослівний переклад: Що закінчується добре, то добре.
Еквівалент: Все добре, що добре кінчається.
6. रात की नीयत हराम।
Дослівний переклад: Ніч поганий радник.
Еквівалент: Ранок мудріший від вечора.
7. प्रेम अंधा होता है।
Дослівний переклад: Любов буває сліпою.
Еквівалент: Любов сліпа.
8. डूबते को तिनके का सहारा।
Дослівний переклад: Потопаючий хапається за соломинку.
Еквівалент: І за соломинку вхопиться, хто топиться.
9. गंगा जी का धारा पाप काटने आरा।
Дослівний переклад: Течія Ганги відрізає гріхи як пила.
Еквівалент: Течія Ганга гріхи відсікає як пила.
10. संतोषं परमं सुखम्।
Дослівний переклад: Задоволення є найвищим щастям.
Еквівалент: Задоволення – це щастя.
11. बेवकूफ़ दोस्त से अकलमंद दुश्मन ज्यादा अच्छा होता है।
Дослівний переклад: Розумний ворог набагато краще ніж дурний друг.
Еквівалент: Дурні друзі небезпечніше ворога, який розумний.

12. दरख्त अपने फल से पहचाना जाता है।

Дослівний переклад: Дерево пізнається по плоду.

Еквівалент: Всяке дерево пізнається зі свого плоду.

13. जैसी करनी वैसी भरनी।

Дослівний переклад: Що посієш, то й збереж.

Еквівалент: Що посієш, те й пожнеш.

14. बेकार दिमाग शैतान का घर।

Дослівний переклад: Безкорисний мозок – будинок демона.

Еквівалент: Невгодний розум – будинок диявола.

15. सच कड़वा लगता है।

Дослівний переклад: Правда здається гіркою.

Еквівалент: Гірка правда.

16. नाम बड़े दर्शन थोड़े।

Дослівний переклад: Ім'я величне, малий на вигляд.

Еквівалент: Гучні назви, а подивитись нема на що.

17. नज़रों से दूर दिल से दूर।

Дослівний переклад: З очей геть, з серця геть.

Еквівалент: Зникне з очей, зійде з думки.

18. पुरानी आदत मुशकिल से मरती है।

Дослівний переклад: Старі звички важко вмирають.

Еквівалент: Старих звичок важко позбутися.

19. खूबसूरत वो जो खूबसूरत काम करे।

Дослівний переклад: Красивий той, хто гарно працює.

Еквівалент: Не той гарний, хто лицем пригожий, а той хороший, хто для справи придатний.

20. गुरु गुरु विद्या सिर सिर ज्ञान।

Дослівний переклад: Кожен вчитель дає певні знання, кожна голова додає розуму.

Еквівалент: Що голова, то й розум.

21. गई इज्जत वापस नहीं आती।

Дослівний переклад: Честь не повертається.

Еквівалент: Втрачена репутація важко відновлюється.

22. लालच बुरी बला है।

Дослівний переклад: Жадність – це поганий корінь.

Еквівалент: Скупість – корінь зла.

23. एक सड़ी मछली सारे तालाब को गन्दा कर देती है।
 Дослівний переклад: Гнила риба псує весь ставок.
 Еквівалент: Одна паршива вівця всю отару поганить.
24. पुरुषसिंह जे उद्यमी, लक्ष्मी ताकि चेरे।
 Дослівний переклад: Богиня Лакшмі супроводжує підприємців.
 Еквівалент: Вдача супроводжує сміливих.
25. जो दूसरों के लिए गड्ढा खोदता है, भगवान उसके लिए खाई खोदता है।
 Дослівний переклад: Хто для інших копає яму, Бог для нього копає канаву.
 Еквівалент: Не рий іншому ями, бо сам у неї впадеш.
26. दूध का जला छाछ को भी फूँक – फूँक कर पीता है।
 Дослівний переклад: Хтось обпікшись гарячим молоком навіть маслянку п'є з обережністю.
 Еквівалент: Обпікшись на молоці, дмухатимеш і на воду.
27. नीम हकीम खतरा – ए – जान।
 Дослівний переклад: Некваліфікований доктор небезпечний для життя.
 Еквівалент: Всяке напівзнання гірше всякого незнання.
28. दान की बछिया का दांत नहीं देखा जाता।
 Дослівний переклад: Ви не будете оглядати зуби теля, якого вам подарували.
 Еквівалент: Дарованому коневі в зуби не дивляться.
29. दाल में नमक सच में झूठ।
 Дослівний переклад: В каші – сіль, в правді – брехня.
 Еквівалент: Немає правди без брехні.
30. चोरी की चीज़ बड़ी मज़ेदार होती है।
 Дослівний переклад: Вкрадена їжа дуже смачна.
 Еквівалент: Заборонений плід солодкий.
31. मेहनत सब से बड़ी दौलत है।
 Дослівний переклад: Тяжкий труд найбільше багатство.
 Еквівалент: Важка робота завжди винагороджується.
32. ईमानदारी सबसे अच्छी बात है।
 Дослівний переклад: Чесність – найкраща річ.
 Еквівалент: Чесність найкраща політика.
33. दूसरों का ऐब बड़ी जल्दी दिखती है।
 Дослівний переклад: Людина швидко бачить слабкість інших.
 Еквівалент: У чужому оці смітинку бачить, а в своєму колоду не помічає.

34. थोथा चना बाजे घाना।

Дослівний переклад: Порожній грам гучно звучить.

Еквівалент: Порожня бочка сильніше гримить.

35. ममता के हज़ार दांत होते हैं।

Дослівний переклад: Материнське кохання збереже від всіх бід.

Еквівалент: Материнське кохання не знає страху.

36. शक का इलाज तो हकीम लुक्मान के पास भी नहीं था।

Дослівний переклад: Немає ліків від сумніву.

Еквівалент: Сумніви роз'їдають душу.

37. जैसी करनी वैसी भरनी।

Дослівний переклад: Що зробиш, те й матимеш.

Еквівалент: Як зовуть, так і озиваються.

38. दूर के ढोल सुहावने लगते हैं।

Дослівний переклад: Звук далеких барабанів здається приємним.

Еквівалент: Не все те золото, що блищить.

39. ऊंट के मुंह में जीरा।

Дослівний переклад: Зернятко кмину в роті верблюда.

Еквівалент: Краплина в морі.

40. ओस चाटने से प्यास नहीं बुझती।

Дослівний переклад: Злизавши росу, спрагу не вгамуєш.

Еквівалент: Кошиком моря не вичерпаєш.

41. मुख में राम –राम बगल में छुरी।

Дослівний переклад: Бог на язиці, в кармані ніж.

Еквівалент: М'яко стеле, та твердо спати.

42. चार दिन की चांदनी फिर अँधेरी रात।

Дослівний переклад: Чотири дні місячного світла перед чередою темних ночей.

Еквівалент: Короткочасна сенсація.

43. जो गरजते हैं वो बरसते नहीं।

Дослівний переклад: Хто багато говорить, той мало робить.

Еквівалент: Якби йому довгий хвіст, то сам би собі боки повідбивав.

44. चोर –चोर मौसरे भाई।

Дослівний переклад: Злодії кузени один до одного.

Еквівалент: Пізнає свиня своє поросля.

45. बिल्ली के श्रापे छीका नहीं टूटता।

Дослівний переклад: Молочний глечик не тріскається від одного

бажання кошеня.

Еквівалент: Нездійснена мрія.

46. लोहे को लोहा काटता है।

Дослівний переклад: Залізо гострить залізо.

Еквівалент: Клин клином вибивати треба.

47. बिना अपने मरे स्वर्ग नहीं दिखाई पड़ता।

Дослівний переклад: Ти не можеш побачити рай, не померши.

Еквівалент: Якщо хочеш, щоб справа була добре зроблена, зроби її сам.

48. अकेला चना भाड़ नहीं फोड़ सकता।

Дослівний переклад: Один нут не прорве стручка.

Еквівалент: Перша ластівка весни, літа не приносить.

49. जब लक्ष्मी तिलक करती हो, पट्टी मुंह धोने नहीं जाना चाहिए।

Дослівний переклад: Коли Богиня Лакшмі наносить тілак, не потрібно бігти й вмивати лице.

Еквівалент: Коли є можливість, треба скористатися нею, а бо ж ви її втратите.

50. सीधी उंगली से घी नहीं निकलता।

Дослівний переклад: Не зігнувши пальцю, топлене масло не здобудеш.

Еквівалент: Треба нахилитися, щоб з криниці води напиться.

51. रोज कुआँ खोदना, रोज पानी पीना।

Дослівний переклад: Копай колодязь щодня, щоб пити щодня.

Еквівалент: Щоб рибу їсти, треба у воду лізти.

52. आप मरे बिना स्वर्ग नहीं दिखता।

Дослівний переклад: Поки не помреш, не зможеш побачити рай.

Еквівалент: Не пізнавши біди, не пізнаєш і ціну щастя.

53. एक हाथ से ताली नहीं बजती।

Дослівний переклад: Однією рукою не аплодують.

Еквівалент: У сварці винні двоє.

54. कभी नाव गाड़ी पर, कभी गाड़ी नाव पर।

Дослівний переклад: Коли човен на машині, коли машина на човні.

Еквівалент: Життя сповнене успіхів та невдач.

55. भैंस के आगे बिन बजाना।

Дослівний переклад: Грати на флейті для буйвола.

Еквівалент: Кидати бісер перед свинями.

56. आज का साग कल का मुर्गे से अच्छा है।

Дослівний переклад: Сьогодні зелені овочі краще, ніж курка завтра.

Еквівалент: Краще горобець в руці – ніж лелека в небі!

57. खयाली पुलाव पकाना।

Дослівний переклад: Готувати плов у своїй уяві.

Еквівалент: Надхмарні замки будувати.

58. दरिया में रहना और मगरमच्छ से दुश्मनी।

Дослівний переклад: Жити в річці і ворогувати з крокодилом.

Еквівалент: Важко жити в Римі і вести бій зі священником.

59. दो घरों का मेहमान भूखा।

Дослівний переклад: Гість, який хоче побувати одночасно в двох будинках залишається голодним.

Еквівалент: Не женись за двома зайцями – жодного не спіймаєш!

60. पूरी न सही अधि सही।

Дослівний переклад: Повністю не правильно, наполовину правильно.

Еквівалент: Краще хоч що – небудь ніж нічого.

61. अंडा सिखावे बच्चे को कि चीं-चीं मत कर।

Дослівний переклад: Не кричить на дітей, що вчать яйця.

Еквівалент: Яйця курей не вчать.

62. अंत बुरे का बुरा।

Дослівний переклад: Погана робота має поганий результат.

Еквівалент: Зло породжує зло.

63. अंधा क्या चाहे, दो आँखें।

Дослівний переклад: Що хоче сліпий, два ока.

Еквівалент: Охочого не вняти.

64. अंधे को अंधा कहने से बुरा लगता है।

Дослівний переклад: Сказати сліпому сліпий, здається поганим.

Еквівалент: Не до ладу сказати – краще промовчати.

65. अंधे को अँधेरे में बहुत दूर की सूझी।

Дослівний переклад: Сліпому в темряві все далеко.

Еквівалент: Голова як казан, а розуму ні ложки.

66. अंधों में काना राजा।

Дослівний переклад: Серед глухих король вуха.

Еквівалент: Молодець проти овець.

67. अकाल बड़ी कि भैंस।

Дослівний переклад: Голод більше чи буйвол.

Еквівалент: І сила перед розумом никне.

68. ठोकर खाकर ही अक्ल आती है।

Дослівний переклад: Лише спотикаючись приходить мудрість.

Еквівалент: Якби той розум спереду, що тепер іззаду.

69. तरकश में कई तीर होना।

Дослівний переклад: Мати декілька стріл в сагайдаку.

Еквівалент: Гостре словечко коле сердечко.

70. तलवार का घाव भरता है पर बात का नहीं।

Дослівний переклад: Рана від мечу заживає, але від слова – ні.

Еквівалент: Важку рану залікуєш, а погану славу – ні.

71. तिल का ताड़ बनाना।

Дослівний переклад: Робити з кунжуту пальму.

Еквівалент: Робити з мухи слона.

72. तुम जो काम कर नहीं सकते उसमें हाथ मत डालो।

Дослівний переклад: Роботу, яку ти не можеш виконати, не прикладай до неї рук.

Еквівалент: Не роби того, до чого не готовий.

73. दाई से पेट नहीं छिपाया जा सकता।

Дослівний переклад: Неможливо заховати живіт від акушерки.

Еквівалент: Бути відкритим та відвертим.

74. दीवार के भी कान होते हैं।

Дослівний переклад: В стін теж є вуха.

Еквівалент: І стіни мають вуха.

75. दुःख बिना सुख नहीं।

Дослівний переклад: Без горя нема щастя.

Еквівалент: В кожній троянді є колючки.

76. पर्दे में सब कुछ एक।

Дослівний переклад: В занавісці все є одним й тим самим.

Еквівалент: Вночі всі коти бурі, а корови сірі.

77. पहले पेट, बाद में सब कुछ।

Дослівний переклад: Спочатку живіт, потім все інше.

Еквівалент: Голод найліпший кухар.

78. बंदर क्या जाने अदरक का स्वाद !

Дослівний переклад: Що мавпа буде знати про смак імбиру!

Еквівалент: Сліпі про фарби судити не можуть.

79. बातों से पेट नहीं भरता।

Дослівний переклад: Живіт не годується розмовами.

Еквівалент: Соловей піснями не ситий.

80. अपना उल्लू सीधा करना।

Дослівний переклад: Випрямляти свою сову.

Еквівалент: Переслідувати свої інтереси.

81. अभी नहीं, तो कभी नहीं।

Дослівний переклад: Не зараз то ніколи.

Еквівалент: Зараз або ніколи.

82. आँखों का तारा।

Дослівний переклад: Зірка очей.

Еквівалент: Зіниця ока, світ очей.

83. ठंडा लोहा गरम लोहे को काटता है।

Дослівний переклад: Холодне залізо ріже гаряче.

Еквівалент: Покірної голови й меч не йме.

84. ठोकर खाकर ही अकाल आती है।

Дослівний переклад: Лише спотикнувшись приходиться розум.

Еквівалент: Повів коня кувати, як кузня згоріла.

85. तप कर ही सोना कुंदन बनता है।

Дослівний переклад: Лише медитацією золото стає Кунданом¹.

Еквівалент: Біда помучить і мудрості научить.

86. तुम भगवान और शैतान दोनों को एक साथ खुश नहीं कर सकते।

Дослівний переклад: Неможливо одночасно зробити щасливим Бога і диявола.

Еквівалент: Дві сороки за хвіст не ухопиш.

87. तेरा माल मेरा मेरा तो है ही मेरा।

Дослівний переклад: Твоя власність моя та й моя вже й так моя.

Еквівалент: Аверс я перемиг, реверс ти програв.

88. थोड़ा-थोड़ा करके बहुत हो जाता है।

Дослівний переклад: Потрохи стає набагато більше.

Еквівалент: 3 хати по нитці — сироті свитина.

89. दरिद्रता कलह की जड़ है।

Дослівний переклад: Бідність – корінь незгод.

Еквівалент: Нужда мовчати не вміє.

90. अंधे के आगे रोए, अपने नैन खोए।

Дослівний переклад: Плакати перед сліпим, втратити свої очі.

Еквівалент: Метати бісер перед свинями.

91. अपनी गली में कुत्ता भी शेर होता है।

Дослівний переклад: На своїй вулиці собака теж буває левом.

Еквівалент: Мій дім – моя фортеця.

¹ Кундан - традиційна форма індійських ювелірних виробів з дорогоцінних каменів, що включає в себе дорогоцінний камінь із золотою фольгою між камінням та його кріпленням, як правило, для великого намиста.

92. आम के आम गुठलियों के दाम।
 Дослівний переклад: Ціна на зерна манго.
 Еквівалент: Вбити двох зайців одним пострілом.
93. आगे कुआँ, पीछे खाई।
 Дослівний переклад: Спереду колодязь, позаду яма.
 Еквівалент: Опинитися між молотом і ковадлом.
94. आज हमारी, कल तुम्हारी।
 Дослівний переклад: Сьогодні наші, завтра ваші.
 Еквівалент: Сьогодні тобі, а завтра мені.
95. ईश्वर की माया कहीं धूप कहीं छाया।
 Дослівний переклад: Ілюзія Бога, коли спека, коли тінь.
 Еквівалент: Вдачі та невдачі є частиною життя.
96. इस हाथ दे, उस हाथ ले।
 Дослівний переклад: Давати з однієї руки, віддавати з іншої.
 Еквівалент: Давати з однієї руки, віддавати з іншої.
97. उल्टा चोर कोतवाल को डाँटे।
 Дослівний переклад: Злодій сварить поліцейського.
 Еквівалент: Винний лає невинного.
98. ऊँची दुकान फीके पकवान।
 Дослівний переклад: Високий магазин, несмачна їжа.
 Еквівалент: Не судіть книгу за обкладинку.
99. एक अनार सौ बीमार।
 Дослівний переклад: Один гранат, сотні хворих.
 Еквівалент: Біла ворона.
100. खोदा पहाड़ निकली चुहिया।
 Дослівний переклад: Копав гору, вийшли миші.
 Еквівалент: Гора породила мишу.
101. काला अक्षर भैस बराबर।
 Дослівний переклад: Чорна літера і буйвол схожі один на одного.
 Еквівалент: Неосвічена людина.
102. कहने से धोबी गधे पर नहीं चढ़ता।
 Дослівний переклад: Від одного слова прачка не залізе на осла.
 Еквівалент: Можна пригнати коня на водопій, але пити його не змушиш.
103. गागर में सागर भरना।
 Дослівний переклад: В горщику з водою наповнювати море.
 Еквівалент: Не будь щедрий на слова, будь щедрий на бойові справи

104. जहाँ चाह, वहाँ राह ।
 Дослівний переклад: Де бажання, там шлях.
 Еквівалент: Було б бажання, а можливість знайдеться.
105. जान है तो जहान है।
 Дослівний переклад: Є життя, є світ.
 Еквівалент: Без здоров'я немає щастя.
106. जिसकी लाठी उसकी भैंस।
 Дослівний переклад: Чия палиця, його буйвол.
 Еквівалент: Хто сильніший той правіший.
107. भेड़ की खाल में भड़िया।
 Дослівний переклад: В овечій шкурі вовк.
 Еквівалент: Вовк в овечій шкурі.
108. नाच न जाने आंगन टेढ़ा
 Дослівний переклад: Не знаючи танцю звивати сад.
 Еквівалент: Поганий робітник звинувачує свої інструменти.
109. हर चमकने वाली चीज सोना नहीं होती।
 Дослівний переклад: Кожна сяюча річ не є золотом.
 Еквівалент: Не все те золото, що блищить.
110. प्यासा कुँए के पास जाता है, कुआँ प्यासे के पास नहीं आता।
 Дослівний переклад: Спрагла людина йде до колодязю, колодязь не йде до спраглого.
 Еквівалент: Якщо гора не йде до Магомеда, то Магомед йде до гори.
111. मान न मान मैं तेरा मेहमान।
 Дослівний переклад: Погоджуйся або ні, я твій гість.
 Еквівалент: Надмірна близькість породжує зневагу.
112. महँगा रोए एक बार, सस्ता रोए बार-बार ।
 Дослівний переклад: Дорогий плаче один раз, дешевий постійно.
 Еквівалент: Дешева рибка - погана юшка.
113. रात छोटी कहानी लम्बी।
 Дослівний переклад: Ніч коротка, казка велика.
 Еквівалент: Роботі ніколи нема кінця
114. रात गई, बात गई।
 Дослівний переклад: Пройшла ніч, пройшло діло.
 Еквівалент: Було, та загуло.
115. साँप का बच्चा सपोलिया।
 Дослівний переклад: Дитина змії.
 Еквівалент: Син твого ворога, теж твій ворог.

116. रत्यक्ष को प्रमाण की आवश्यकता नहीं होती ।
 Дослівний переклад: Для прямого не потрібно доказів.
 Еквівалент: Очевидне не потребує доказів.
117. बिना आग के धुँआ नहीं उठता ।
 Дослівний переклад: Без вогню дим не піднімається.
 Еквівалент: Нема диму без вогню.
118. शैतान का नाम लिया, शैतान हाज़िर ।
 Дослівний переклад: Згадав ім'я диявола, він з'явився.
 Еквівалент: Про вовка помовка.
119. हर अँधेरी रात की एक सुबह होती है ।
 Дослівний переклад: В кожній темній ночі є ранок.
 Еквівалент: Темрява густішає перед сходом сонця.
120. हर काम का एक सही वक़्त होता है ।
 Дослівний переклад: В кожній роботі є правильний час.
 Еквівалент: Все добре в свій час.
121. जैसा देश वैसा भेष ।
 Дослівний переклад: Яка країна, такий і вигляд.
 Еквівалент: До чужого монастиря зі своїм законом не пхайся.
122. पैसा हर झगडे की जड़ है ।
 Дослівний переклад: Гроші – корінь всіх суперечок.
 Еквівалент: Гроші – корінь зла.
123. खाली दिमाग शैतान का अड्डा ।
 Дослівний переклад: Пустий мозок – приют для диявола.
 Еквівалент: Від безділля до проступку один крок.
124. जब सीधी उंगली से घी ना निकले तो, उंगली टेढ़ी कर लेनी चाहिए ।
 Дослівний переклад: Коли топлене масло не виходить з прямого пальця, треба його зігнути.
 Еквівалент: Всіма способами, правдою і неправдою.
125. हाथ नहीं चलाओगे, तो पेट नहीं भरेगा ।
 Дослівний переклад: Руки не простягнеш, живіт не наповниться.
 Еквівалент: Не навчишся плавати, поки в вуха води не набереш.
126. अपना सब कुछ एक ही दांव पर मत लगा दो ।
 Дослівний переклад: Не ставте все своє на карту.
 Еквівалент: Миша не одну має дірку до нори.
127. अपना उल्लू सीधा करना ।
 Дослівний переклад: Рівняти свою сову.
 Еквівалент: Дбати лише про свої інтереси.

128. अपवाद ही नियम का प्रमाण है।
 Дослівний переклад: Виняток – доказ правила.
 Еквівалент: Виключення тільки підтверджує правило.
129. आग को आग मारती है।
 Дослівний переклад: Вогонь вбиває вогонь.
 Еквівалент: Пускати цапа в капусту.
130. तेल देखो, तेल की धार देखो।
 Дослівний переклад: Подивись на масло, подивись на його край.
 Еквівалент: Куди вітер дує.
131. तैराक ही प्रायः डूबते हैं।
 Дослівний переклад: Плавці часто тонуть.
 Еквівалент: Кінь з чотирма ногами та спотикається.
132. दुष्ट का स्वभाव कभी नहीं बदलता।
 Дослівний переклад: Характер нечестивих ніколи не змінюється.
 Еквівалент: Горбатого і могила не справить.
133. परिश्रम सौभाग्य की कुंजी है।
 Дослівний переклад: Труд – ключ до щастя.
 Еквівалент: Без труда нема плода.
134. पहले अपने, पीछे पराए।
 Дослівний переклад: Спочатку свої, потім чужі.
 Еквівалент: Хто рідніший, той і цінніший.
135. पहले तोलो, फिर बोलो।
 Дослівний переклад: Спочатку зваж, потім говори.
 Еквівалент: Спочатку думай, потім говори.
136. प्रयास से ही काम सधता है।
 Дослівний переклад: Робота виконується зусиллями.
 Еквівалент: Лише зусиллями можна стати успішним.
137. फ़िक्र करने से बात नहीं बनती।
 Дослівний переклад: Якщо хвилюватись, розмова не вийде.
 Еквівалент: Надія, що довго не збувається, мучить серце.
138. बच्चों के कान तेज़ होते हैं।
 Дослівний переклад: Вуха дітей бувають різкими.
 Еквівалент: Малі горнята мають довгі вуха.
139. बड़े बोले का सिर नीचा।
 Дослівний переклад: Голова, того хто гучно говорить опущена.
 Еквівалент: Гордість – ознака швидкого падіння.

140. बालू से तेल नहीं निकलता।

Дослівний переклад: З піска не здобудеш олію.

Еквівалент: Головою стіни не проб'єш.

141. कभी भी स्थगित न करें जो आज आप कर सकते हैं।

Дослівний переклад: Ніколи не відкладайте, що можете зробити сьогодні.

Еквівалент: Не відкладай того, що можеш зробити сьогодні.

142. आ बैल मुझे मार।

Дослівний переклад: Буйвол, вдар мене.

Еквівалент: Потрапити в біду.

143. नौ नगद , न तेरह उधार।

Дослівний переклад: Ні дев'ять ні тринадцять позик.

Еквівалент: Краще нині горобець, ніж узавтра голубець.

144. शब्दों की अपेक्षा कर्म का अधिक प्रभाव होता है।

Дослівний переклад: Дії мають більший вплив, ніж слова.

Еквівалент: Діла говорять голосніше, ніж слова.

145. समय पर काम आने वाला ही सच्चा मित्र होता है।

Дослівний переклад: Справжній друг той, хто прийшов допомогти вчасно.

Еквівалент: Друзі пізнаються в біді.

146. जो सभी का मित्र होता है वह किसी का मित्र नहीं होता।

Дослівний переклад: Той, хто друг для всіх, ні для кого не друг.

Еквівалент: Той, хто дружить зі всіма, не дружить ні з ким.

147. एक अच्छी शुरुआत आधी सफलता होती है।

Дослівний переклад: Хороший початок – половина успіху.

Еквівалент: Який початок, такий і кінець.

148. जैसा पति वैसी पत्नी।

Дослівний переклад: Який чоловік, така і жінка.

Еквівалент: У доброго чоловіка і жінка добра.

149. हमेशा आने वाला मेहमान अपना सम्मान खो देता है।

Дослівний переклад: Гість, що завжди приходиться, втрачає свою повагу.

Еквівалент: Частого гостя радо не зустрічають.

150. अवसर सिर्फ एक बार दरवाजा खटखटाता है।

Дослівний переклад: Можливість стукає у двері лише один раз.

Еквівалент: Не втрачайте своєї можливості.